

Örebro universitet

Genomlysning av lärarutbildningen vid Örebro universitet

Greger Andersson, Annika Danielsson, Per Nilsson,
Mikael Quennerstedt och Johan Öhman
2017-03-31

Innehåll

Genomlysning av lärarutbildningen vid Örebro universitet	4
Inledning.....	4
Sammanställning av forskning - principer för en god lärarutbildning	6
En väl sammanhållen utbildning.....	6
En tydlig kärna av kunskaper	7
Fokus på lärares professionskunskap.....	7
Verksamhetsförlagd utbildning av hög kvalitet.....	7
Forskningsanknytning av lärarutbildningen.....	8
Undersökande arbetssätt.....	8
Sammanställning av enkäter och samtal med lärarstudenter	11
Hur bra är den nya lärarutbildningen?.....	11
Undersökningens huvudresultat.....	11
Studentröster om lärarutbildningen vid Örebro universitet.....	12
Vad tycker du om din lärarutbildning? – LUN-rapport 2016.....	12
Samtal med studenter från lärarprogrammen vid Örebro universitet.....	13
Sammanställning av intervjuer med lärarutbildare	18
Styrkor med nuvarande lärarutbildning.....	18
Svagheter med nuvarande lärarutbildning.....	19
Vad bör göras?.....	20
Sammanställning av intervjuer med forskare	22
Styrkor med nuvarande lärarutbildning.....	22
Svagheter med nuvarande lärarutbildning.....	23
Utmaningar vi står inför – vad bör göras.....	24
Sammanställning av enkät och intervjuer med lärare i skola och förskola	27
Lärarenkät.....	27
Sammanfattande reflektioner av enkäten.....	30
Sammanfattande reflektioner, baserade på kommenterar från lärarutbildningens VFU-grupp.....	31
Samtal med lärare.....	32
Sammanställning av intervjuer med personer i ledningsfunktion inom lärarutbildningen	35
Styrkor med nuvarande organisation och styrning.....	35
Svagheter med nuvarande organisation och styrning.....	36
Hur ska organisationen se ut om fakulteterna ska in i "linjen"?.....	37
Utmaningar vi står inför – vad bör göras?.....	38
Sammanfattande förslag från arbetsgruppen	40

En sammanhållen lärarutbildning.....	40
Relationen till skolan och skolhuvudmännen.....	42
Programmets struktur och innehåll.....	43
Didaktik som ett sammanhållande perspektiv.....	44
Arbetsformer, arbetssätt och utbildningsinnehåll.....	45
Rekrytering och kompetens.....	46
Anpassade lokaler.....	47
Det fortsatta arbetet mot framtidens lärarutbildning.....	48

Genomlysning av lärarutbildningen vid Örebro universitet

Inledning

På uppdrag av rektor har en arbetsgrupp genomfört en genomlysning av lärarutbildningen vid Örebro universitet. Arbetet har varit ett inledande steg i rektors satsning på lärarutbildningen som ett särskilt fokusområde där målet är att skapa en av landets mest framstående lärarutbildningar. Arbetsgruppens uppgift har varit att kartlägga och analysera lärarutbildningens struktur, organisation, och kompetensbehov (pedagogisk utveckling och stärkt forskning) och utifrån detta identifiera lärosätets styrkor och möjligheter, likväl som svagheter och hinder för att uppnå en lärarutbildning av högsta kvalitet och i enlighet med universitetsledningens syftesbeskrivning. Utifrån de styrkor och svagheter som identifierats har det också ingått i arbetsgruppens uppgift att lägga förslag till konkreta förändringsåtgärder.

Arbetsgruppen har bestått av ordförande Johan Öhman (HumUS, pedagogik), Greger Andersson (HumUS, språkstudier), Annika Danielsson (MHS, musikvetenskap), Per Nilsson (NT, matematik) och Mikael Quennerstedt (HV, idrott).

Arbetsgruppens ambition har varit att skapa så brett underlag som möjligt för det fortsatta arbetet med utvecklingen av lärarutbildningen. Synpunkter har därför samlats in från en rad olika intressenter i lärarutbildningen. Inom gruppen har en arbetsfördelning gjorts där medlemmarna har sammanställt och analyserat information utifrån de olika intressenternas perspektiv. Greger Andersson har intervjuat personer i ledningsbefattningar med fokus på lärarutbildningens organisation och ledningsstruktur; Annika Danielsson har intervjuat lärarutbildare; Per Nilsson har intervjuat studenter och intervjuat och genomfört en enkät bland verksamma lärare och forskollärare; Mikael Quennerstedt har gjort en internationell forskningsöversikt och intervjuat forskare vid Örebro universitet; och Johan Öhman har koordinerat arbetet. Gruppen är gemensamt ansvarig för rapporten som helhet och de sammanfattande förslag som läggs fram.

I arbetet har hänsyn tagits till ett antal tidigare interna utredningar vid ORU: "Lärarutbildningens organisation vid Örebro universitet" (Anna-Karin Andershed och Krister Persson 2012-06-19), "Förslag till organisation och ansvarsområden för styrning och administration av lärarutbildningen" (Dnr ORU 1.2.2.-197/2013, Kerstin Hollertz, 2012-11-20), "Uppföljning av organisation och ansvarsområde för styrning och administration av lärarutbildningen vid Örebro universitet" (Inga-Lill Fjällsby, 2015) och "Kärnkurser i lärarutbildningar vid Örebro universitet – Analys av dokument, intervjuer, enkätsvar och observationer" (Sven-Erik Hansén och Tom Wikman 2017-01-02).

Vidare har flera externa rapporter som berör lärarutbildning generellt varit behjälpliga i gruppens arbete, framför allt "Hur bra är den nya lärarutbildningen? Studenternas uppfattningar om 2011 års lärar- och forskolläraryrket" (Lärarnas Riksförbund, november 2016).

Mycket värdefulla synpunkter har också framkommit vid två work-shops med sk "open-space"-metodik. Den första work-shopen samlade ett 70-tal lärarutbildare och studerandepresentanter utsedda av studentkåren vid Örebro universitet. Vid en andra work-shop deltog ett 40-tal skolhuvudmän och rektorer från regionen. Diskussionerna från båda dessa work-shops har dokumenterats och de idéer och förslag som framkommit har integrerats i arbetsgruppens sammanställningar.

I rapporten redovisas sammanställningar av de olika intressenternas uppfattningar om nuvarande lärarutbildning i skilda avsnitt. Varje avsnitt avslutas med och förändringsförslag baserade på de specifika synpunkter som framkommit. Rapporten avslutas med ett antal sammanfattande rekommendationer och övergripande förslag på hur lärarutbildningen vid Örebro universitet kan fortsätta att utvecklas. Rapportens bilagor presenteras i ett särskilt dokument.

Sammanställning av forskning - principer för en god lärarutbildning

Det finns en stor mängd forskning på och om lärarutbildning internationellt medan den svenska forskningen hittills varit mer begränsad (Tegmark 2015). Avgränsningen för denna forskningsöversikt är forskning som har lärarutbildningsprogram eller lärarutbildning generellt som kunskapsobjekt, d.v.s. inte studier där forskningen uttalar sig om något annat, exempelvis om examensarbeten i högre utbildning generellt. Ytterligare en avgränsning har varit att inte ta med studier om lärarutbildning som policy d.v.s. studier som handlar om högre utbildning som fenomen eller nationella policys avseende lärarutbildning exempelvis frågor om inträdesprov eller möjlighet att locka duktiga studenter till utbildningarna. Det är således principer för en god lärarutbildning som fokuseras.

Forskningsgenomgången tar sin utgångspunkt i två översikter av lärarutbildningsforskning som båda publicerades 2014. Den ena genomfördes av British Educational Research Association (2014; Tatto 2015) medan den andra av Australian Council for Educational Research (Ingvarsson et al 2014). Båda översikterna fokuserade principer för god lärarutbildning i termer av:

Identifying best practice principles for the design, delivery and assessment of teacher education programs; and articulating the features of teacher education programs that most effectively support successful transition to effective practice (Ingvarsson et al 2014, 10)

Kompletterande sökningar har därefter gjorts i ERIC(EBSCO) med engelska sökord samt i Swepub och Libris (avhandlingar) med svenska sökord. I ERIC avgränsades sökningen till perioden efter översikterna (2014-2016) och innefattade sökorden "teacher education" AND "quality" AND "program" i titel eller abstract. Resultatet var ca 100 artiklar vars abstract lästes igenom och bedömdes efter inkluderingskriterierna. Resultatet blev att 21 ytterligare artiklar användes för översikten. Dessa artiklar var från 9 länder med studier från olika typer av lärarutbildning från utbildning av förskollärare till ämneslärare. I Swepub söktes 2010-2016 efter reviewgranskade artiklar med sökordet lärarutbildning i titeln (18 st) respektive i fritext (107 st). Abstracts lästes igenom och resulterade i 6 ytterligare artiklar. I Libris söktes avhandlingar 2015-2016 med sökordet lärarutbildning i fritext (16 st) och av dessa inkluderades initialt delar ur 2 avhandlingar. Utöver det användes så kallad snowballing d.v.s. att via genomgång av referenslistorna i de inkluderade publikationerna få syn på centrala verk inom området. På så sätt inkluderades ytterligare två artiklar och en bok av framstående lärarutbildningsforskare.

Efter det att forskningen lästs igenom uppstod ganska snart en 'mättnad' avseende nya aspekter som tillkom vilket gjorde att forskningsgenomgångens avgränsning i antal publikationer sågs som rimlig. Artiklarna fokuserades därefter i syfte att identifiera olika principer som kännetecknar lärarutbildningsprogram av hög kvalitet.

Genomgången visade på sex övergripande principer för en god lärarutbildning som var och en beskrivs nedan; (i) En väl sammanhållen utbildning, (ii) En tydlig kärna av kunskaper, (iii) Fokus på lärares professionskunskap, (iv) Verksamhetsförlagd utbildning av hög kvalitet, (v) Forskningsanknytning av lärarutbildningen, samt (vi) Undersökande arbetssätt.

En väl sammanhållen utbildning

En lärarutbildning av god kvalitet kännetecknas enligt forskningen av en tydlig och sammanhållen utbildning där ämnesstudier, ämnesdidaktik, didaktik samt verksamhetsförlagd utbild-

ning är grundade i en gemensam idé om vad god undervisning kan vara. Utbildningen bör ha tydliga mål om vad studenterna ska kunna i relation till lärarprofessionen och delarna i utbildningen bör examineras i relation till frågan om att bli lärare. Samverkan är då viktig dels mellan olika ämnen på universitetet, dels mellan universitetsstudierna och de verksamhetsförlagda studierna. Tydliga samarbeten behövs därmed mellan universitet och huvudmän med en utveckling av en gemensam hållning avseende vad som avses med en god utbildning för vad som benämns som 'diverse learners'.

En tydlig kärna av kunskaper

Forskningen lyfter fram vikten av en tydlig kärna av kunskaper inom didaktik, ämnesdidaktik, ämnesinnehåll samt om bedömning. Kärnan av kunskaper bör vara kopplat till skolans praktik och vara grundat i kunskaper om barns och ungas lärande i olika sociala och kulturella kontexter. Tydligheten ska dessutom vara uppenbar för såväl lärarna i lärarutbildningen som för studenterna. Andra viktiga områden är kunskaper *om* lärande, *om* undervisning, *om* läroplanens mål och innehåll samt kunskaper att undervisa *i* ett visst ämnesområde. Ämneskunskaper lyfts fram i termer av kunskaper om det ämnesinnehåll som studenterna i sin profession ska undervisa i d.v.s. en tydlig koppling mellan ämneskunskaper och undervisning å den ena sidan samt förmågan till att relatera kunskaperna till undervisningspraktiken å den andra. Det benämns ofta i forskningen som ämnesspecifika pedagogiska kunskaper eller med begrepp som 'pedagogical content knowledge' (PCK) där förmågan att knyta akademisk kunskap med professionens praktik är central. I Sverige beskrivs det ofta med begreppen didaktik och ämnesdidaktik.

Fokus på lärares professionskunskap

Nära kopplat till kärnan av kunskaper är lärares specifika professionskunskaper med väl definierade kriterier för professionskompetens i utbildningen. Några områden som framhålls som särskilt viktiga är lärares kommunikativa förmåga, relationskompetens samt god förmåga i samspelet med såväl elever som med föräldrar, kollegor och skolledning. Kunskaper i och om frågor relaterat till värden och värdegrund lyfts också där lärare behöver kunskap om elever med olika behov och förutsättningar. Studenterna behöver i detta sammanhang möta och få syn på sina egna normer om lärande, undervisning och elever samt kunskaper om att undervisa människor olika dem själva. Ytterligare ett område som framhålls är förmågan att undervisa i klassrummet (eller annan undervisningslokal eller undervisningsmiljö). I förmågan ligger lärares analytiska kunnande som ibland benämns som "blicken". Det handlar om en förmåga att analysera komplexa klassrumssituationer och utifrån analysen föreslå rimliga handlingsalternativ.

Verksamhetsförlagd utbildning av hög kvalitet

En helt avgörande del i en lärarutbildning av hög kvalitet är att den verksamhetsförlagda delen av studierna (VFU) är av god kvalitet och är tydligt sammanvävd med universitetsstudierna i övrigt. Det benämns ibland i forskningen som 'research informed clinical practice' och handlar om samspelet mellan olika typer av kunskaper samt förmågan att analysera dem i relation till varandra. Vikten av såväl tidiga fälterfarenheter som längre sammanhållna VFU-perioder framhålls liksom vikten av god handledning där handledarna ser sig som och behandlas som lärarutbildare. God utbildning av handledare framhålls som inkluderar kunskaper om VFUs roll i lärarutbildningen som helhet, en förmåga att knyta teori och praktik samt kunskap om

vilka universitetets mål och krav på studenterna är. Det handlar under VFU om att lära sig att agera som en lärare där utbildningen ska utrusta studenterna med kunskaper så de kan agera problemlösande och forskningsbaserat i den pågående undervisningspraktiken. Viss forskning menar att program av hög kvalitet har så mycket som totalt 30 veckors VFU med kontinuerlig handledning och goda möjligheter till såväl egen undervisning som analys och reflektion om undervisning.

Forskningsanknytning av lärarutbildningen

Att lärare i skolan engagerar sig i och med forskning är viktigt för skolans kvalitet och skolutveckling. Därför behövs enligt forskningen en lärarutbildning som ger studenterna en god inblick i rådande forskningsfält inom didaktik, ämnesdidaktik samt i det ämne de ska undervisa i. Studenterna förväntas således bli 'research literate', vilket också innefattar att studenterna kan anta ett forskningsbaserat arbetssätt i sin undervisning. Något som exempelvis lyfts för att nå dit är att lärarutbildning bedrivs av forskningskompetenta och forskningsaktiva lärare och dessutom att satsningar på praktisknära forskning i ett samarbete mellan skolor och universitet ger god effekt på utbildningens forskningsanknytning. Det innebär att studenterna får möjlighet att utveckla ett systematiskt och analytiskt sätt att hantera de erfarenheter som görs i undervisningspraktiken. Även fokus i utbildningen på att utbilda lärare som forskande praktiker och kunskaper om lärares eget lärande har visat sig positivt i detta avseende.

Undersökande arbetssätt

Program och arbetssätt som visat sig mindre effektiva för att utbilda lärare är program där man organisatoriskt separerar ämneskunskaper från ämnesdidaktik samt universitetsstudier från skolpraktik. Mer framgångsrika arbetssätt i lärarutbildning kopplar samman just forskning med skolans vardag exempelvis genom undersökande arbetssätt (inquiry based programs), där studenterna utvecklar en förmåga och en reflekterande hållning att kritiskt granska sin egen undervisningspraktik. Exempel som ges i några artiklar är case-metodik, 'teacher research', 'performance assessment' som alla hanterar undervisningsfrågor om *hur* och *varför* i lärarutbildningen. Undervisning ses därigenom som en process av praktiskt problemlösande som baseras i insikter från didaktik, ämnesdidaktik och ämneskunskaper. Andra arbetssätt som lyfts i forskningen är program som tydligt fokuserar skapandet av en professionsidentitet samt program som tydligt integrerar autentiska professionsrelaterade examinationer genomgående i programmet.

Konkreta förslag

Utifrån forskningsläget är utvärderingsgruppens förslag att:

- Skapa en organisation som på ett bättre sätt gynnar en sammanhållen utbildning där ämnesstudier, ämnesdidaktik, didaktik samt verksamhetsförlagd utbildning är grundade i en gemensam idé om vad god undervisning kan vara.
- Programansvariga ges tydliga uppdrag och mandat att se över hur lärares professionskunskaper utvecklas genom programmen samt hur examinationer är utformade i relation till att bli lärare. Vidare kan programansvariga ges uppdraget att tillsammans med lärarutbildarna identifiera en tydlig kärna av kunskaper i de olika programmen så att den kan kommuniceras till lärarutbildarna, inklusive VFU-lärarna, samt studenterna.

- Initiera ett långsiktigt arbete för att formulera en gemensam idé om vad god undervisning innebär som sedan kan utgöra en grund för programmen. De genomförda workshopparna med skolhuvudmän respektive lärarutbildare lyfte liknande tankar där lärarutbildarna framhöll den genomförda mål och progressionsarbetet som en god utgångspunkt för samsyn.
- Inrätta ett uppdrag för att, i likhet med diskussionerna vid genomförda workshop med lärarutbildare samt företrädare för skolor och förskolor, samverka med skolhuvudmännen i syfte att tillsammans formulera en gemensam hållning om vad en bra lärare ska kunna.
- Inrätta uppdrag i syfte att se över och utveckla värdegrundsfrågor i lärarutbildningen så att studenter ges möjlighet att möta och få syn på sina egna föreställningar. Den workshop som genomfördes med lärarutbildare preciserar detta som "en utbildning som präglas av mångfald för att verka i en skola präglad av mångfald". Ytterligare förslag också från workshop med skolhuvudmän inkluderar frågor om jämställdhet, inkludering, mångfald, etik, sociala samspel samt "annorlundahet".
- Se över VFUs innehåll och examinationsformer så att en forskningsbaserad praktik i samverkan med framförallt övningsskolorna kan utvecklas ytterligare. Denna fråga var starkt påtalad av såväl representanter skolhuvudmän som lärarutbildare i termer av att en bra lärarutbildning förutsätter en VFU av mycket hög kvalitet.
- Undersöka möjligheten att utöka tiden för VFU i de olika programmen.
- Inrätta ett uppdrag för att se över den vetenskapliga progressionen i syfte att utbilda studenter som är 'research literate'.
- Utredda och överväga om ett 'undersökande arbetssätt' skulle kunna utgöra en genomgående profilering av arbetssätt för lärarutbildningarna vid Örebro universitet.
- Presentera och diskutera lärarutbildning som starten på professionsutvecklingen till lärare där tanken om att studenter är färdiga lärare i och med genomgången lärarutbildning förkastas till förmån för tanken om den livslånga lärarutbildningen. Det var en central fråga som också lyftes i flera grupper i den workshop som genomfördes med företrädare för skolhuvudmännen.

Referenser

British Educational Research Association. (2014). *The role of research in teacher education: Reviewing the evidence*: Interim report of the BERA-RSA Inquiry.

Darling-Hammond, L. (2012). *Powerful teacher education: Lessons from exemplary programs*. John Wiley & Sons.

Ingvarson, L., Reid, K., Buckley, S., Kleinhenz, E., Masters, G. N., & Rowley, G. (2014). *Best Practice Teacher Education Programs and Australia's Own Programs*. Australian Council for Educational Research

Tatto, M. T. (2015). The role of research in the policy and practice of quality teacher education: an international review. *Oxford Review of Education*, 41(2), 171-201.

Tegmark, M. (2015). Vad kan den svenska lärarutbildningen lära från internationell lärarutbildning? *Nationell konferens i pedagogiskt arbete*.

Sammanställning av enkäter och samtal med lärarstudenter

Avsikten med det här avsnittet är att ge underlag till diskussion och reflektion om lärarutbildningen genom att lyfta fram ett studentperspektiv. Avsnittet börjar med en övergripande bild av hur studenter ser på lärarutbildningen. Bilden utgår ifrån LR:s rapport¹, ”Hur bra är den nya lärarutbildningen? – Studenternas uppfattningar om 2011 års lärar- och förskollärarytbildningar”. Avsnittet redovisar sedan resultat från en enkät och samtal med studenter ur Förskollärarytprogrammet, Grundlärarytprogrammen F-3 och 4-6 och Gymnasielärarytprogrammet.

Hur bra är den nya lärarutbildningen?

Lärarnas Riksförbund har genomfört en enkätundersökning bland lärar- och förskollärarytstudenter som befinner sig i slutet av sin utbildning vid ett urval av elva lärosäten spridda över landet.

Undersökningens huvudresultat

Val av utbildning och syn på förkunskapskrav

- De flesta studerar i hemlandet men många yngre vill flytta
- De tre vanligaste skälen till att välja en viss utbildningsinriktning är önskan att få undervisa barn och elever i en viss ålder eller på ett visst stadie, intresset för ämnesområdet samt utsikterna att få ett jobb.
- Lärosätena måste erbjuda ett brett utbud av ämnen.
- Behörighetskraven upplevs av många studenter vara låga och många anser att lämplighetsprov vore bra.

Syn på innehåll och kvalitet i utbildningen samt förberedelse för yrkesutövningen

- *Lärarstudenter är generellt nöjda med kvaliteten på sin lärarutbildning.* De anser att utbildningen förberett dem för yrkesutövningen.
- *För lite lärarledd undervisning.* Över två tredjedelar studenterna får åtta timmar eller mindre lärarledd undervisningstid per vecka under den högskoleförlagda delen av utbildningen och hela 80 % anser att mer lärarledd undervisningstid skulle höja kvaliteten på utbildningen.
- *Många upplever att utbildningen inte är särskilt krävande*
- Övervägande delen studenter är nöjda med lärarutbildarnas pedagogiska kompetens.
- Överlag är studenterna nöjda med sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU).
- En klar majoritet studenter anser att de får för lite kunskaper i bedömning och betygssättning, specialpedagogik, att använda digitala verktyg samt att möta och undervisa nyanlända elever.

---

¹ Hela rapporten av undersökningen finner ni via länken, <http://www.lr.se/opinionpaverkan/undersokningar/arkiv/lararutbildningenbehoverstarkas.5.18b9c7241583bbc395a472b1.html>

Studentröster om lärarutbildningen vid Örebro universitet

Redovisningen av studentröster om lärarutbildningen vid Örebro universitet bygger på en rapport från LUN 2016 (Bilaga 1), tillsammans med några samtal med lärarstudent genomförda inom uppdraget för genomlysningen av lärarutbildningen 2016/2017 vid Örebro universitet.

Vad tycker du om din lärarutbildning? – LUN-rapport 2016.

Antal tillfrågade studenter 136, antal svar 39 (svarsfrekvens ca 29 %)

Övervägande svar från studenter vid grundlärarprogrammen F-3 och 4-6.

Enkäten handlade om att studenterna skulle värdera ett antal påståenden utifrån den fyrgradiga skalan: Mycket låg grad, Låg grad, Hög grad och Mycket hög grad.

Hur väl studenter känner sig förberedda på olika aktiviteter i en lärares uppdrag

Övervägande delen studenter anser sig väl förberedda på att planera och genomföra undervisning. De upplever sig mindre förberedda på att sätta betyg, möta ett mångkulturellt klassrum och att kommunicerar med föräldrar och vårdnadshavare.

I fritextsvaren betonas bristen av praktiska moment och koppling till praktik. Även om många studenter i enkätsvaren anser sig väl förberedda på att planera och genomföra undervisning så nämns avsaknad av att få träna på lektionsplanering. Några studenter uttrycker att de känner sig oförberedda på att sätta betyg, saknar kunskaper om retorik och konflikthantering och känner sig oförberedda på kommunikationen med föräldrar och vårdnadshavare.

Kunskaper

Två tredjedelar av studenterna svarar att de i hög eller mycket hög grad fått tillräckliga ämneskunskaper i lärarutbildningen. När det gäller praktiska kunskaper om undervisning och om pedagogiskt ledarskap är det mer jämnt fördelat mellan hög respektive låg grad.

Vid några tillfällen i fritextsvaren nämns också här att det saknas koppling till praktiken.

Några av svaren uttrycker att det varit för mycket fokus på ämneskunskaper och mindre på ämnesdidaktiska kunskaper i vissa ämnen medan, andra svar uttrycker en önskan om mer ämneskunskaper i vissa ämnen.

Studenters upplevelser av kravnivån på lärarutbildningen

Större delen av studenterna upplever kraven som ställs på dem som höga eller mycket höga inom ämnesstudierna och utbildningsvetenskapliga kärnan. Inom VFU:n fördelar sig svaren relativt lika mellan gruppen höga och mycket höga krav och gruppen låga och mycket låga krav.

I fritextsvaren nämns att kraven på deltagande under seminarier är låga och orättvisa. Studenter upplever att det går att sitta helt tyst och passiv under seminarier och bli godkänd i alla fall.

Hur studenter värderar sina arbetsinsatser.

Övervägande delen studenter värderar sina arbetsinsatser som höga eller mycket höga inom såväl ämnesstudierna, utbildningsvetenskaplig kärna som VFU.

Värt att notera är dock att i fritextsvaren uttrycker studenter att de, eller deras kurskamrater, arbetat i relativt stor omfattning vid sidan om sina studier.

Vad tycker du behöver förändras?

Här betonas igen vikten av att stärka kopplingen till skolans praktik, att lärarutbildare utgår från praktiska exempel och realistiska skolsituationer. Forskning ska inte bara läsas för forskningens skull. Studenterna vill att den läses i relation till och varvas med praktiska exempel. Studenterna önskar fler föreläsningar från verksamma lärare ökas. Man önskar få ta del av erfarenhet och lärdomar från lärare som undervisar i skolan dagligen.

Läroarutbildningen bör i högre grad ge studenter tillfällen att träna på att planera och genomföra undervisning och dokumentera, bedöma och sätta betyg på elevs kunskaper. De vill också ha mer om konflikthantering och kommunikation med vårdnadshavare. Några svar uttrycker en ökad samsyn mellan lärare/seminarieledare på kurser. Kvalitet och nivå är alldeles för avhängigt vilken lärare man har.

Samtal med studenter från läroarprogrammen vid Örebro universitet

För att berika bilden av hur studenter ser på läroarutbildningen intervjuades studentrepresentanter från förskolläroarprogrammet (en student), grundläroarprogrammet (fyra studenter) och gymnasieläroarprogrammet (två studenter) i tre gruppintervjuer. Urvalet är lågt, vilket ska beaktas för de reflektioner som görs. Dock är samtliga studenter studentrepresentanter och kan därmed anses uttrycka ett mer övergripande perspektiv än endast sitt eget.

Samtalen var semistrukturerade och följde temana:

- Sammanhållen läroarutbildning: Organisation, struktur, pedagogisk grundsyn, aspekter av samläsning.
- Pedagogik/metodik: undervisningsformer, examinationsformer, litteratur, kravnivå.
- Innehåll: Behandlas relevanta moment/innehåll? Vad skulle ni vilja få mer av, mindre av osv.
- Relationen teori-praktik.
- Läroarutbildares kompetens och roll.

Organisation och sammanhållen läroarutbildning

Läroarutbildning behöver bli mer sammanhållen, både gällande innehåll och i kommunikationen mellan lärare-läroare och studenter-studenter. Läroarutbildningens organisation och ledning är otydlig för studenterna. Det är otydligt och oklart vem som äger utbildningen och vem som bär ansvaret för utbildningen. Studenter vet inte hur man kan påverka sin utbildning. Ämnesläroarstudenterna uttrycker specifikt att kommunikationen och medvetenheten mellan ämnen och lärare om var studenter befinner sig i sin utbildning och vad de gjort på tidigare kurser behöver bli bättre. Grundskolläroarstudenterna pekar på brister i kommunikationen mellan kursansvarig och lärarna/seminarieledarna. Kursansvarig har koll men, ofta vet inte de andra lärarna vad kursansvarig har gått ut med för information.

För att öka samsynen inom läroarutbildningen och en sammanhållen läroarutbildning föreslår studenterna att det skapas naturliga möten och en kreativ undervisningsmiljö för läroarstudenter. Likt läroarutbildningen föreslås att läroarstudenter har ett eget hus (Psykologerna har ett eget klassrum, sesam har en lounge) och att det anordnas läroarluncher och att man inom läroarutbildningen stimulera till en aktiv studentförening med forskningsutskott som samarbetar med doktorander och forskare.

Förskolläroarstudenten för fram att det saknas rutiner för studentrepresentanters arbete. Det saknas rutiner för hur och när studenter ska samla in synpunkter från sina kurskamrater och former för hur studentrepresentanter ska kommunicera tillbaka till sina kurskamrater information från t.ex. programråd.

Utvärderingarna är endast på kursnivå. Dessa utvärderingar menar studenterna kommer inte dem till godo. Halvtidsvärderingar föreslås som alternativ. Det handlar dock mest om att läroarutbildarna är lyhörda mot studenterna kontinuerligt genom kursen menar studenterna. Det behöver bli mer tydligt under utbildningen hur enskilda moment utgör en del av en större helhet, avseende en läroares kompetens och kunnande. Ett sådant helhetstänk brister ofta, då det kommer in föreläsare och gör ett gästspel, en punktinsats, och studenterna märker att "gästen" inte riktigt har klart för sig vilka mottagarna är och hur moment (föreläsningen) ingår som del i en större helhet, som del i en sammanhållen läroarutbildning.

I samtalet med grundlärarstudenterna framkommer att det verkar finnas en pedagogisk samsyn inom lärarutbildningen. Vygotskys socio-kulturella (socio-konstruktivistiska) teori genomsyrar utbildningen. Undervisningsmässigt anser de att utbildningen också varit sammanhållen. Alla ämnen, följer strukturen av föreläsning, läsning och seminarier! Förskollärarstudenten skulle vilja se att ett ämnesövergripande/ämnesintegrerat perspektiv genomsyrade och höll samman utbildningen.

På temat "samläsning" saknar ämneslärarna ämnesdidaktik i vissa ämnen. I vissa ämnen upplevs det som att lärarstudenter är "undantaget" och betraktas mer som en icke fullvärdig ämnesstudent än som en lärarstudent som ska utveckla ämnesdidaktik som sin specialistkunskap. För F-3 och 4-6 handlar inte samläsning om att samläsa med studenter som inte läser till lärare. Här handlar samläsning om att samläsa med andra lärarprogram. Studenterna ser inte den samläsningen som så problematisk. Studenterna som läser 4-6 nämner dock att undervisningen ibland betonat F-3 lite för mycket. Samläsningen upplevdes som ett större bekymmer i början av utbildningen. Att studenterna inte ser det som samma problem längre fram i utbildningen tror de kan bero på att de mer och mer förstår vikten av helhetsperspektiv. Studenterna anser det dock att det är bra att hålla isär inriktningarna i seminarierna.

Pedagogik, undervisningsformer, examinationsformer, litteratur, kravnivå,...

Variationen i undervisningsformer är för låg. Lärarutbildningen måste börja tänka mer kreativt och nytt och inte sitta fast i gamla traditioner. När det gäller undervisningsformer är det enformigt och traditionellt med strukturen; föreläsning, egen läsning och seminarium. Som förslag nämner studenterna här att arbeta med t.ex. mindre uppgifter över en dag: Lärarna startar upp en uppgift på morgonen och låter sedan studenterna diskutera under dagen. Eftermiddagen avslutas sedan med att uppgiften följs upp och sammanfatta.

Studenterna tycker det är för lite lärarledd undervisning. Det blir för mycket av en "bokcirkel". Blinda kan bara leda blinda till en viss gräns. Studenter upplever att de behöver mer handledning av en kvalificerad lärare som kan utmana studenterna och driva resonemangen framåt. Studenterna upplever att de inte får verktyg för att ta till sig och reflektera över svåra texter. Alla studenter är överens om att seminarier dominerar som undervisningsform. De ser en vits med det: att träna på att delta i kollegiala samtal är viktigt. Men, det blir ofta lite för ensidigt och studenterna önskar en ökad variation i undervisningsformer. Syftet med seminarierna är också ofta oklart. Det är oklart om ett seminarium är ett lärande eller bedömande seminarium. Det är många gånger oklart vad det är seminarier ska gå ut på, vad det är man ska lära sig. Kravnivån på lärarutbildningen anses vara allmänt låg och, speciellt på seminarierna. Studenter kan flyta igenom. Kvaliteten på seminarierna beror också för mycket på vilken lärarutbildare man får som seminarieledare. Tydligare struktur och kommunikation mellan lärarna tror studenterna skulle göra kvaliteten mer likvärdig. Seminarierna blir också ofta *redovisningar* av uppgifter. Det blir väldigt lite av diskussion och resonemang. Förskollärarstudenten önskar se mer av workshops, med ett innehåll som är tydligt kopplat till praktiken.

Studenterna tycker inte att vi själva, i tillräcklig grad, tillämpar bedömning för lärande såsom det tas upp i kursen "Bedömning för lärande". Studenterna får begränsat med formativ feedback. Oftast blir det bara kommentarer som t.ex. "Godkänt", "Bra" eller "Välformulerat". Forskningsförankring i lärarutbildningen är ofta osynlig på grundnivå enligt ämneslärarstudenterna. De anser att det hade varit bra om doktoranderna blivit mer synliga i utbildningen och att forskningsprofilerna syns på grundnivå. Grundlärarstudenterna upplever att forskningsanknytning i form av artiklar och avhandlingar till stora delar avgränsas till det självständiga arbetet.

Studenterna anser att didaktiska frågor gör sig bättre på en hemtenta än på en salstenta. Svaren skulle då kunna bli mycket mer utförliga. Å ena sidan säger lärarutbildare att som lärare ska man använda alla resurser som står till buds. Men, sedan examineras man med tenta, där man inte får använda dessa resurser. Som lärare kommer de ha tillgång till olika resurser och menar att de inte behöver kunna modeller utantill.

Flera av studenterna påtalar vikten av en bra studiehandledning. Studiehand-ledningarna, och deras kvalitet, ser olika ut mellan ämnena och studenterna föreslår en mall för studiehandledning för att skapa samsyn.

Innehåll

De innehåll och moment som lärarstudenterna anser saknas eller behöver stärkas inom lärarutbildningen är:

- Utmaningar och möjligheter i att undervisa med stöd av ny teknik
- Utmaningar och möjligheter med ett mångkulturellt (multilingvistiskt) klassrum
- Sociala och psykologiska aspekter av omsorg och lärande. Ledarskap, föräldrabete/samarbete, gruppsykologi, mobbing, konflikthantering...
- Retorik/Dramapedagogik: Saknar träning i berättarteknik, röstträning, dramatiseringar, arbeta med perspektivtagande, rollspel
- Bedömning och betygsättning, specialpedagogik och svenska som andraspråk
- Förskollärostudenten anser att utbildningen ger studenterna goda förutsättningar att utveckla ämnesdidaktisk kompetens och förståelse för *det kompetenta barnet*. Moment studenten anser borde stärkas:
  - o de allra yngsta barnens utveckling och lärande. Det blir mest fokus på de äldre åldrarna under utbildningen. Studenterna efterfrågar moment som t.ex.: Hur gör jag i en samling då barn inte har språket? Hur gör jag det meningsfullt för dem? Hur gör jag med ett till treåringarna?
  - o arbete i förskoleklass
  - o större variation i estetiska ämnen
  - o verktyg för inskolningssamtal och utvecklingssamtal
  - o verktyg för systematiskt kvalitetsarbete

Relationen teori-praktik

Generellt anser studenterna att det läggs stor vikt vid teori. Vill dock inte ta bort teori. Snarare lägga till praktik. Sällan teori omsätts i praktik, hur teori skulle kunna ta sig uttryck i skolverksamheten. Som exempel nämner studenterna att det blir svårt att verkligen få förståelse för läroplans-/pedagogiskfilosofiska teorier eller om en konvention om barns rättigheter genom att bara läsa om det utan att det sätts in i ett faktiskt skolsammanhang.

Studenterna önskar träffa fler ämnesdidaktiker och lärare som själva har erfarenhet av att arbeta som lärare i skolan under utbildningen. När det skett har dessa lärare kunna hämta realistiska exempel från klassrummet att diskutera och reflektera över. Studenterna vill också att lärarutbildare blir bättre på att väva in studenternas erfarenheter från VFU:n i campusundervisningen, för att stärka kopplingen mellan teori och praktik.

Studenterna anser att de inte i tillräcklig grad fått arbeta med att planera undervisning. De har ingen erfarenhet av att utveckla och utvärdera *terminsplaneringar*. Det pratas om läroplansteori men det görs sällan kopplingar till planering av undervisning utifrån läroplan och hur läroplansteorier skulle kunna omsättas i kunskapsbedömning.

Grundlärarstudenterna önskar att få göra fler videoanalyser av klassrumssituationer. Förskollärarstudenten föreslår att studenter får gå ut och göra mindre fältstudier: Att övningsskolorna utnyttjas genom hela utbildningen.

VFU:n upplevs ibland som *för* praktisk. VFU:n uppfattas som fjärrad från ämnet och pedagogiska teorier. VFU:n ger inte de tillfällen att få träna på och praktisera teorier som den skulle kunna göra. Förskolläraren pekar också på att själva VFU-uppgifterna har en tendens ta för stor plats under VFU:n. Studenterna får inte riktigt tid över till att delta i och utvecklas genom kollegiet på VFU-platsen.

Lärarytbildares kompetens och roll

Ämneslärarstudenterna anser att lärarytbildarna generellt sätt är kunniga i sitt ämne. De anser dock att den ämnesdidaktiska kompetensen behöver stärkas i vissa ämnen. Lärarytbildarna har bra barn-/elevsyn. Bra värdegrund! En större normkritisk kompetens efterfrågas bland lärarytbildare och att de är väl förankrade med universitetets likabehandlingspolicy och diskrimineringslag.

En bra lärarytbildare anses vara ödmjuk, tydlig, strukturerad och påläst. Lärarytbildare ska kunna prata på en nivå som möter lärarytstudenterna. Lärarytbildare ska kunna förmå bryta ner abstrakta begrepp och stötta studenter i att sätta in teorier och begrepp i praktiska exempel. Studenterna önskar att lärarytbildarna är mer aktiva i diskussioner och ger med stöd och vägledning i hur innehållet i litteraturen ska tolkas och kunna användas. De studenter som läser 4-6 påpekar att de inte i tillräckligt hög grad mött lärarytbildare som själv har erfarenhet av att arbeta i skolan.

Konkreta förslag

Utifrån studentperspektivet är utvärderingsgruppens förslag att:

Organisation och sammanhållen lärarytutbildning

- Öka transparensen av ledning och ansvar till studenter.
- Bättre kommunikation mellan ämnen och lärarytutbildare.
- Skapa naturliga mötesplatser och kreativ undervisningsmiljö för lärarytstudenter.
- Utreda frågan om utmaningar och möjligheter med samläsning mellan olika lärarytprogram och mellan lärarytprogram och andra program.
- Tydliggöra studentrepresentanternas roll och skapa rutiner för deras arbete.

Pedagogik, arbetsformer och examinationsformer

- Se över strukturen med *föreläsning, egen läsning* och *seminarium*.
- Öka andelen lärarytledd undervisning.
- Utveckla kvaliteten på seminarierna. Högre krav på studenters deltagande och prestation. Ökat aktivt deltagande av lärarytutbildarna under seminarierna, med att bryta ner teorier och fördjupa och föra framåt teoretiska resonemang.
- Utveckla nya undervisnings- och examinationsformer.
- Utöka lärarytutbildares tid för att kunna tillämpa ”bedömning för lärande”.
- Se över kravnivån på utbildningen. Kravnivån är också olika mellan ämnen enligt studenterna, vilket också bör lyftas upp till diskussion och ses över.

Innehåll

- Se över hur lärarkompetens/lärarkunnande ska förstås och konceptualiseras i lärarutbildningen. Studenterna tar upp flera aspekter inom ramen för lärares kunnande och kompetens som de anser saknas i lärarutbildningen. Det behöver utredas om det finns, och ska finnas, en samsyn inom lärarutbildningarna vid Örebro universitet om vad lärarkompetens och lärarkunnande ska innebära. Det studenternas röster antyder är att en sådan samsyn inte finns och att det då finns risk att väsentliga delar av sådan kompetens och kunnande inte tillgodoses genom utbildningen.

Relationen teori-praktik

- Utveckla aktiviteter och situationer där studenter får erfarenhet och träning i att integrera teori och praktik inom den campusförlagda undervisningen.
- Utöka samverkan med skolor för att i högre grad ge studenterna tillfälle att lyssna till och diskutera med lärare som har färsk erfarenhet av skola och undervisning.
- Skapa likvärdighet i VFU. Ställ t.ex. krav på att VFU-handledarna har handledarutbildning.

Sammanställning av intervjuer med lärarutbildare

Detta avsnitt bygger på samtal med lärarutbildare vid Örebro universitet, närmare bestämt sammanlagt 15 lektorer och 10 adjunkter, varav de allra flesta har kurs-, delkurs- eller programansvar inom någon av lärarutbildningens olika program och inriktningar. De representerar också olika ämnen och verksamhetsområden: svenska, engelska, historia, samhällskunskap, pedagogik/utbildningsvetenskaplig kärna (UVK), musik, estetiska arbetsformer, naturvetenskaplig omvärldsorientering, matematik och idrott. Vid varje samtal deltog 1–4 lärarutbildare.

I intervjuerna behandlades frågor om lärarutbildningens organisation, arbetet inom respektive ämne/programinriktning, relationer mellan och inom ämnen samt utbildningens innehåll. Utgångspunkten var styrkor och svagheter med nuvarande lärarutbildning, samt förslag till förändring och utveckling. I analysen blir det uppenbart att dessa områden inte alltid går att skilja från varandra. Medaljen har så att säga ofta både en framsida och en baksida. Samtalens öppna struktur gjorde det också möjligt för lärarutbildarna att lyfta områden som de ansåg vara särskilt betydelsefulla, utan att det ställdes några direkta frågor om dessa.

Styrkor med nuvarande lärarutbildning

Fem områden framstår som styrkor med nuvarande lärarutbildning: (i) personalens ämnesdidaktiska kompetens, (ii) engagerade lärarutbildare, (iii) möjligheter till samverkan mellan olika ämnen, (iv) möjligheter till samverkan mellan campusförlagd och verksamhetsförlagd utbildning, samt (v) en oberoende lärarutbildningsnämnd.

Den ämnesdidaktiska kompetens som finns i ämnena lyfts fram som en styrka för lärarutbildningen. I något fall nämns en uppdelning mellan ämne och ämnesdidaktik, men för lärarutbildarna är det ämnesdidaktiska perspektivet centralt och självklart. En uppdelning mellan ämne och didaktik skulle vara förödande för utbildningen menar merparten av de tillfrågade lärarutbildarna. Viss oro uttrycks för att det skulle finnas en tanke om att vissa ämnen saknar didaktisk legitimitet. I några ämnen har studenterna en stark ämnesidentitet (gäller främst de som är ämne 1 i ämneslärarutbildningen), och detta framhålls som positivt. De som undervisar i lärarutbildningen har egen erfarenhet av arbete i skola/förskola, eller så har de ägnat sig åt forskning med relevans för olika skolformer. En del har båda delarna. Det innebär att lärarutbildarna som grupp besitter såväl professionskompetens som forskningskompetens. Bägge dessa behövs i lärarutbildningen.

Förutom ämnes-/ämnesdidaktisk kompetens betonas det engagemang som finns bland lärarna på lärarutbildningen. Starka åsikter, och ibland känslor, när det kommer till utbildningsrelaterade frågor bottenar i att många lägger ner mycket tid och kraft på att studenterna ska få en så bra utbildning som möjligt. I lärarprogrammet skapas relationer mellan studenter, och mellan lärare och studenter, under många år. Detta skulle kunna tas till vara i ännu större utsträckning.

När möjlighet ges till samverkan omnämns detta som något positivt. Ett återkommande exempel här är VFU-rådet, där lärarutbildare från olika ämnen möts kring gemensamma frågor. Även kursen UVK III i ämneslärarutbildningen, där olika ämnen samverkar om bedömning och betygsättning nämns som ett gott exempel. Sammanhållna kurser ökar förutsättningarna för progression. Stora kursblock är dock inte i sig någon garanti för progression mellan kursens olika delar, utan detta är något man ständigt måste arbeta med.

Ett upplägg där studenterna får göra VFU med koppling till såväl ämnen som utbildningsvetenskaplig kärna framhålls som en styrka med nuvarande lärarutbildning. Införandet av övningskolor lyfts som ett bra exempel på samverkan, som stärker ömsesidigheten mellan lärarutbildare på universitetet och i verksamheterna.

Idén med lärarutbildningens nuvarande organisation, med programansvariga för de olika inriktningarna samt en ”oberoende” lärarutbildningsnämnd (LUN), ses av lärarutbildarna som positiv. Att utbildningen inte ägs av ett enskilt ämne (läs pedagogik) är en förutsättning för samverkan på lika villkor i en utbildning som ger studenterna relevanta professionskunskaper. Samtidigt finns det svagheter i den nuvarande organisationen, varför det finns anledning att återkomma till detta även under nästa rubrik.

Svagheter med nuvarande lärarutbildning

Fem områden framstår som svagheter med nuvarande lärarutbildning: (i) otydlighet i beslutsfattande och kommunikation, (ii) brist på profilering av de olika programmen, (iii) oklarhet i vision och progression, (iv) otillräckliga resurser, samt (v) lärarutbildningens låga status på universitetet.

Ansvarsfördelning och beslutsfattande inom lärarutbildningen upplevs i stor utsträckning som diffust. LUN har ansvar, men saknar makt och mandat, påpekar lärarutbildarna. Otydlighet uppstår när ansvarsstrukturen för lärarutbildningen kolliderar med den rådande linjestrukturen. Två funktioner som omnämns återkommande i samband med detta är de av LUN tillsatta programansvariga (PA) och institutionernas enhetschefer (EC). EC, betonas det i samtalen, har ansvar för personal, arbetsmiljö och ekonomi, men däremot inte program-/utbildningsansvar. Ansvaret för pedagogisk utveckling inom lärarutbildningen ligger hos PA, som dock inte alltid är så synliga för de olika ämnena, eller ens kända på institutionerna. För att öka kvaliteten i lärarutbildningen efterfrågas tydlighet och transparens i beslutsfattande och kommunikation.

En sammanhållen utbildning innehållande ämnesstudier, UVK och VFU ses till övervägande del som något positivt. Problem uppstår dock när de olika programmen inom lärarutbildningen (förskolläraryrket, grundläraryrket F-3, grundläraryrket 4-6 och ämnesläraryrket) inte profileras i tillräcklig utsträckning. I samtalen med lärarutbildarna aktualiseras gång på gång skillnader mellan olika program och inriktningar. Skillnader finns också mellan de olika ämnen som finns representerade i lärarutbildningen. Konkreta exempel som nämns är gemensamma UVK-kurser för olika program och inriktningar, små möjligheter att utforma självständiga arbeten så att de blir yrkesrelevanta, samt att ämneslärostudenter inte möter ämnet första terminen. När alla ska göra lika finns risk att man fokuserar på yta och form istället för på innehåll och substans. Det ger inte heller utrymme för karaktäristiska särdrag hos inriktningar eller ämnen.

Lärarutbildarna efterfrågar alltså inte likriktning utan vision, målsättningar och progression. Det handlar om att tydliggöra dels progression inom och mellan ämneskurser, dels relation och progression mellan olika programkurser. En brist i nuvarande lärarutbildning är enligt lärarutbildarna att det saknas fora för möten mellan olika ämnen i gemensamma frågor. Detta är något som lyfts av samtliga grupper av lärarutbildare. Utan tydlig målsättning och förutsättningar för att arbeta tillsammans riskerar viktiga frågor att bli beroende av enskilda personer, snarare än en gemensam angelägenhet. Här betonas att man inte måste ”tycka lika” om allting. Genom att mötas och samtala ökar förståelsen för såväl likheter som olikheter.

Läroarutbildare lägger ner mycket tid och kraft för att studenterna ska få en så bra utbildning som möjligt. En återkommande uppfattning är dock att tiden inte räcker till och att man i viss mån motarbetas av strukturen. Studenterna utgör inte en enhetlig grupp (här hänvisas till UKÄ:s rapport *Läroarstudenternas gymnasiebetyg, avhopp och studieprestation*²), vilket ställer stora krav på läroarutbildarna. I vissa kurser är det för lite undervisningstid, vilket leder till fler underkända studenter. Detta leder i sin tur till extraarbete för läroarutbildarna i form av upprepade omexaminationer. Att man får tid för att examinera är ingen självklarhet. Även tiden för förberedelse av undervisningen är begränsad. Lokalerna ger heller inte alltid rätt förutsättningar för andra undervisningsformer än föreläsningar och seminarier. Detta sammantaget försvårar pedagogiskt utvecklingsarbete. Man får nöja sig med att föreläsa om andra undervisningsformer än de traditionella och hinner på sin höjd ”byta ut en bok i en kursplan”, som någon uttrycker det. Genom kursvärderingssystemet, EvaSys, får studenterna möjlighet att ge återkoppling efter genomförd delkurs/kurs. Meningarna om detta är dock delade. Vissa anser att systemet bidrar till programutveckling medan andra hävdar att det inte är ett rättvisande verktyg. Gemensamt för läroarutbildarna är att de vill ha utvärderingar som ger underlag för pedagogisk reflektion.

Flera läroarutbildare framhåller att läroarutbildningens största svaghet är dess låga status internt på universitetet. Signalerna om att forskning värderas högre än undervisning uppfattas som entydiga. Det saknas resurser att genomföra pedagogiskt utvecklingsarbete och mer genomgripande förändringar av utbildningens innehåll. Ibland fattas beslut som får konsekvenser för läroarutbildningen, men som inte är förankrade där. Läroarutbildarna anser också att det finns kompetens i läroarutbildningen som skulle kunna främja andra utbildningar på universitetet, men erfarenheten är att detta inte är något som värderas eller efterfrågas. Att läroarutbildningen involverar flera institutioner ses som något positivt, men den interna strukturen försvårar samarbete över institutionsgränserna. Att låna in en lärare från ett annat ämne än det egna medför extra kostnader och administrativt arbete; därför undviks det även om det skulle kunna gagna utbildningen. Läroarutbildarna menar att administrativa och juridiska faktorer styr utbildningen i hög grad, och att de många gånger kontrolleras, istället för att stötta, i sitt arbete.

Vad bör göras?

Ur läroarutbildarperspektivet handlar de viktigaste frågorna för läroarutbildningen om tydlighet i organisation och beslutsfattande, förutsättningar för progression och samverkan, hantering av kompetens och resurser, identitet samt, ytterst, läroarutbildningens status på universitetet.

Det som, enligt läroarutbildarna, kännetecknar en bra läroarutbildning är att den utbildar eftertraktade lärare, rustade för en livslång karriär inom sitt yrke. För detta krävs en samhällstillvärd läroarutbildning som ger studenter goda ämneskunskaper och utbildar dem för att möta förändring. ”De bästa lärarna” beskrivs som trygga, säkra och motiverade. De ska både vara väl förberedda för att möta verkligheten och kunna tillföra ett nytänkande till arbetsplatsen i samverkan med mer erfarna kollegor. För detta, menar läroarutbildarna, krävs en tydlig vision och ledning parat med förtroende för att det är de som arbetar med läroarutbildningen som bäst vet hur arbetet ska genomföras. En tät kontakt med skolor och förskolor är också avgörande. Resurser bör inte i första hand läggas på mindre grupper, utan användas så att studenterna kan ”utsättas för god undervisning”, vilket innefattar samverkan mellan lärare och ämnen, utveckling av kurser och former för examination och återkoppling. Som exempel på sådant som kan stärka läroarutbildningens identitet nämns en fysisk mötesplats i form av gemensamma lokaler

---

² <http://www.uka.se/download/18.495f1d89159446389e76bec/1485268134525/statistisk-analys-lararstudenternas-gymnasiebetyg-avhopp-och-studieprestation-20170123-1.pdf>

eller ett torg och uppmärksammande av de självständiga arbeten som görs inom programmen. Sannantaget skulle ett synliggörande av, och kunskap om, lärarutbildningen på universitetet kunna bidra till att utbildningen som helhet fick en högre status.

Konkreta förslag

Utifrån intervjuerna med lärarutbildarna är utvärderingsgruppens förslag att:

- Arbeta för en tydligare profilering av de olika programmen inom lärarutbildningen, i syfte att stärka studenternas professionsblivande och öka förutsättningarna för samverkan, dels mellan ämnen, dels med relevanta skolformer. Ett led i detta kan vara att tydligare definiera programansvarigas uppdrag och mandat.
- Fortsätt det redan initierade arbetet om mål och progression i utbildningarna. En konkretisering av detta är att lärare i varje kurs/delkurs ska kunna relatera till en grafisk programöversikt, så att både lärare och studenter vet var i utbildningen man befinner sig.
- Skapa förutsättningar för lärarutbildare att mötas i gemensamma frågor och dela goda exempel. Möten mellan didaktiker i olika ämnen kan bidra till förståelse för såväl det som förenar som det som skiljer. Det kan handla om allt ifrån hur man hanterar studenters frånvaro till synen på teori i olika ämnen.
- Skapa förutsättningar för pedagogiskt utvecklingsarbete. Detta gäller såväl utbildningsinnehåll som undervisnings- och examinationsformer. Lärarutbildare behöver också själva utvecklas som lärare genom att utforska och reflektera över den egna undervisningen. Resurser för detta behövs i form av tid, men också stöd inom olika områden, exempelvis IKT, och tillgång till lämpliga lokaler.
- Ta vara på den ämnesdidaktiska kompetens som finns, och stärk den vid behov. Se över var i utbildningarna olika lärarkategorier är verksamma och arbeta för en balans mellan relevant professions- och forskningskompetens i lärarutbildningens olika delar.
- Öka förutsättningarna att ta vara på den kompetens med relevans för lärar-/förskolläraryrket som finns på universitetet, t ex psykologi, retorik, röstträning, hörselhälsa och estetiska arbetsformer.

Sammanställning av intervjuer med forskare

I arbetet med att skapa underlag för vidareutveckling av nuvarande lärarutbildning vid Örebro universitet intervjuades forskare från samtliga lärarprogram och alla ämnen i lärarprogrammen. Inbjudan att delta i intervjuerna gick till ämnesföreträdare i samtliga ämnen som deltar i lärarutbildningen samt till de forskare som av Lärarutbildningsnämnden identifierats som ansvariga för den didaktiska och/eller ämnesdidaktiska forskningen i respektive ämne. Ämnena beslutade sedan vilka forskare som skulle representera ämnet.

Intervjuerna genomfördes som tre gruppintervjuer med en grupp från UVK, en grupp från ämnen på HumUS och en grupp från ämnen från andra institutioner. Totalt deltog 20 forskare i intervjuerna.

Fokus för samtalet var styrkor och svagheter med nuvarande lärarutbildnings innehåll, struktur och organisation ur ett forskningsperspektiv. Områden som togs upp var forskning, forskningsanknytning, vetenskaplig progression samt lärarutbildningens organisation. Vidare berördes förändringsförslag för framtida arbete med lärarutbildning vid Örebro universitet.

Styrkor med nuvarande lärarutbildning

Fem områden lyfts fram som styrkor med nuvarande lärarutbildning; (i) Hög personalkompetens, (ii) Tydlig forskningsanknytning, (iii) God progression, (iv) Tydlig professionsutveckling, samt (v) Organisation med möjlighet till integrering.

Personalens kompetens lyfts fram som hög inom många områden relaterade till utbildningen. Det finns också viktig spetskompetens i lärarutbildningsrelevanta områden. Forskarna framhåller att professorer och docenter medverkar i betydande grad i utbildningen och det finns en närhet mellan forskare och studenter så relevanta forskningsfrågor kan diskuteras löpande.

Forskningsanknytningen syns i utbildningen på ett bra sätt i att forskningsaktiv personal undervisar, i valet av litteratur, att seminarier behandlar vetenskaplig litteratur samt att den egna forskningen används i utbildningen och i relation till uppsatserna. Centralt för kvaliteten är när ämneskunskaper och ämnesdidaktik integreras i alla kurser där dock medvetenheten om ämnesdidaktisk forskning behöver stärkas inom alla områden. Forskningsanknytningen har dessutom potential att stärkas ytterligare med satsningarna på forskningsprofiler, praktikinära forskning, aktionsforskning samt rekryteringar av lärarutbildningsinriktad personal.

Progressionen såväl inom ämnena som inom UKV beskrivs som bra av de som undervisar inom varje del eller ämne. Särskilt är det tydligt vid längre sammanhållna kurser såsom UVK eller då ämnena har ansvar för minst 90hp. Det handlar då om den vetenskapliga progressionen men även tydliga kopplingar till progressionen i skrivprocessen och i studenternas analytiska förmåga. I det som lyfts fram som viktigt för progressionen är arbetet i kurslag/arbetslag respektive det interna mål och progressionsarbetet som initierats av LUN. En väl sammanhållen utbildning är något som lyfts fram som helt avgörande för kvaliteten i utbildningen.

Professionsutvecklingen lyfts fram i flera avseenden. UVK 1s roll vad gäller den initiala socialisationen in i såväl yrket som i universitetsstudier och att studenterna möts över gränserna i UVK är positivt, framförallt avseende olika ämnen i ämneslärarprogrammen. Vidare lyfts fram att en integrering av professionskompetens och ämnesdidaktik är en styrka men att det måste finnas med i alla kurser för en fortsatt hög kvalitet. Praktikinära forskning, de didaktiska nätverken och RUCs arbete är viktiga för att bibehålla den positiva utvecklingen.

Vad gäller organisation lyfter flera forskare fram styrkan i att ämnen och ämnesdidaktiken är integrerade men att det ser mycket olika ut hur de fungerar på de olika institutionerna och de olika fakulteterna. I några ämnen är arbetet mycket fruktbart medan i andra så får ämnesdidaktiken en mycket underordnad roll vilket gör att forskningen och forskningsanknytningen blir lidande. Centralt är även samverkan mellan ämnena. Här lyfts forskarskolan UVD fram som ett positivt exempel då ämnen samverkar runt didaktik och ämnesdidaktik.

Svagheter med nuvarande lärarutbildning

Fem områden lyfts fram där forskarna ser svagheter med nuvarande lärarutbildning; (i) Otydlig organisation, (ii) Svag samsyn och samverkan, (iii) Otydlig progression mellan ämnen, (iv) Brisande professionsutveckling, samt (v) Lite resurser och personal.

Organisationen av lärarutbildningen på universitetet beskrivs ha brister avseende en tydlighet vem som äger vissa frågor d.v.s. var i organisationen besluten fattas. LUN blir tandlöst eftersom få beslut ligger under LUN och särskilt blir processansvaret otydligt. Ingen har ett övergripande mandat i viktiga övergripande frågor eller när problem uppstår. Organisatoriskt finns också problem i relationen mellan ämnen och ämnesdidaktik i vissa ämnen (främst biologi). Även problem med grundlärarprogrammet uppmärksammades där såväl ansvaret är oklart som frågan om huruvida det är bra att grundlärare, förskollärare och ämneslärare samläser UVK.

Brister i samsyn och samverkan mellan ämnena lyfts fram som ett problem. Det saknas systematiska samtal över ämnesgränser och en tydlig kännedom mellan ämnena brister. Frågan om att verbalisera skillnader saknas och svagheter finns i systematiken för att se över den vetenskapliga progressionen i hela utbildningen. Även utrymmet för att samverka mellan ämnen och didaktik har svaga incitament och ”utbytet” av tjänster mellan ämnen måste förenklas och systematiseras exempelvis avseende handledning av uppsatser.

Även om progressionen inom det egna ämnet ofta beskrivs som god så lyfts svagheter upp i progressionen i andra ämnen samt i programmen som helhet d.v.s. mellan ämnen. Det lyfts att för många ’håller på sitt’ och att inte alla känner till sin roll i helheten i lärarutbildningen. Eftersom det är fallet kommuniceras varken den vetenskapliga- eller professionsprogressionen till studenterna på ett bra sätt. Det som lyfts som särskilt problematiskt är den vetenskapliga progressionen där den vetenskapliga litteraturen och forskningsanknytningen bör ha en tydligare progressionstanke som helhet och inte enbart inom respektive ämne. Den vetenskapliga progressionen måste bli bättre såväl språkligt som analytiskt så att studenterna ser kunskap i vetenskap lika relevant som professionsnära kunskaper. Åter igen lyfts grundlärarprogrammen fram som särskilt problematiska eftersom så många ämnen är inblandade.

I professionsutvecklingen framhålls att relationen mellan universitet och VFU-skolor måste bli bättre och att vi bättre måste utnyttja övningsskolorna som resurs. Det finns också dilemman avseende valet av litteratur i ämnen och i relation till ämnesdidaktik. Ibland får den vetenskapliga disciplinen och valet av litteratur utifrån egen forskning för stort utrymme i relation till professionsrelevant såväl ämnes- som ämnesdidaktisk litteratur. Det finns också en risk att UVK får för stort ansvar för helheten i professionsutvecklingen och att andra ämnen inte tar eller får ett tydligare ansvar. Viktigt är också att den beprövade erfarenheten systematiseras på ett bättre sätt.

Läroarutbildningens resurser och personalsituation framstår som ett problem i många ämnen. Det är dels för få forskningsaktiva lektorer och det är ibland svårt att få kontinuitet i läroargruppen eftersom visstidsanställda används i relativt stor utsträckning. Det saknas 'luft i systemet' vilket gör att då någon får forskningsmedel så är det antingen svårt att ta ut forskningstiden eller så anställs en vikarie under kortare tid. Det finns heller ingen övergripande rekryteringsstrategi för hela läroarutbildningen och rekryteringsprocessen kopplat till institutioner och fakulteter gör det svårt att locka kvalificerade personer inom ämnesdidaktik. Läroarutbildningen har generellt svaga kringresurser avseende högskolepedagogisk utveckling och forskningsmedel. Det är också svaga incitament för ämnesforskare att ägna sig åt ämnesdidaktisk forskning. Vissa ämnen är också små inte minst metodmässigt.

Utmaningar vi står inför – vad bör göras

Sex områden kan identifieras utifrån vad forskarna anser bör göras; (i) Utveckla progressionen, (ii) Stärka professionskompetensen, (iii) Tydliggöra organisation och strategier, (iv) Stärka samverkan och en sammanhållen utbildning, (v) Utveckla personalens kompetens och tillföra resurser, samt (vi) Utredda profilering samt undervisningsformer. Det som dock kan ses som övergripande för alla dessa områden är att det framhålls att vi måste bli mer stolta över den utbildning vi har.

Progressionen framhålls som ett centralt utvecklingsområde. Viktigt är att läroaridentiteten blir tydlig genom hela utbildningen och att progressionen i studenternas skrivande tydliggörs och institutionaliseras, där språkliga perspektiv bakas in genomgående i utbildningen. Mål och progressionsarbetet initierat av LUN bör fortsätta och tankar runt vad man bör göra är även att införa övergripande läroarlag för de olika programmen för att få syn på och tydliggöra inte minst relationen UVK/ämnen. Det bör ses över var (i vilka ämnen) uppsatserna ska skrivas samt att se över VFU i termer av mängd, form samt när den ligger i utbildningen. Ett annat förslag handlar om att införa ett mentorssystem där någon från universitetet och någon från en övningsskola träffar studenterna i grupp genom hela utbildningen för att på så sätt följa och stärka progressionen.

Professionskompetensen bör stärkas i utbildningarna där läroarkunskap, ämneskunskap, didaktik, ämnesdidaktik och vetenskaplig kunskap vävs samman i syfte att utbilda skickliga läroare som också är forskande i sitt förhållningssätt till sin egen praktik. Viktigt är att kopplingen universitetsstudier/VFU blir bättre. Även här kan mentorskap vara intressant att pröva, men även samverkanstjänster utifrån såväl universitetet som skolhuvudmän som knyter ihop universitet, ämnen, ämnesdidaktik, VFU, handledare, skolor och skolhuvudmän kan vara värt att pröva.

Organisationen av läroarutbildning bör snarast ses över så läroarutbildningen kommer in i linjestyrningen på ett tydligare sätt och att ansvar, mandat och resurser hänger samman. Att hålla samman ämnen och ämnesdidaktiken ses som önskvärt men att mandat måste ges så inte ämnen hanteras helt olika. Viktigt är också att de programansvarigas roll, mandat och tidstilldelning måste stärkas. Forskarna lyfter även fram behovet av en tydligare forskningsstrategi för läroarutbildningen så att medel kan användas för att proaktivt stötta läroarutbildningsrelevant forskning, men också en tydligare marknadsföringsstrategi bör tas fram i samverkan med läroarutbildarna. Ett förslag är att universitetet inrättar ett centrum för praktikinära didaktisk och ämnesdidaktisk forskning som kan utgöra navet i forskningsstrategin men också utgöra ett kompetenscentrum ämnen kan vända sig till i samband med handledning av uppsatser.

Den sammanhållna utbildningen lyfts fram som helt centralt för en god kvalitet i lärarutbildningen och organisation, progression samt utvecklandet av professionskompetens tangerar detta i flera avseenden. Utöver det betonas samverkan mellan ämnen på universitetet genom gemensamma forskarskolor, forskningsprojekt och forskningsprofiler som viktigt. Andra tankar om vad som kan göras är utökad samverkan med skolor och förskolor via RUC eller övningsskolorna, men även att systematiskt utveckla vetenskapligt baserade stödmaterial för lärare.

Helt centralt för en lärarutbildning av god kvalitet är lärarutbildare av god kvalitet med hög såväl vetenskaplig- som professionskompetens. Viktigt är då dels att stödja den personal vi redan har, dels att ha tydliga rekryteringsstrategier med incitament för att locka kompetent personal till universitetet. Mer tydlighet önskas också avseende kompetensutvecklingstidens nyttjande. "Luft i systemet" har redan nämnts så att lektorer har en reell möjlighet att vara forskningsaktiva, men vikten av att ta tillvara duktiga adjunkter och kompetensutveckla dem i forskarutbildning kan vara ett annat sätt att stärka kompetensen. Rekryteringsfrågan framstår som central där tjänsteformer för att locka kompetenta sökande att "flytta" till Örebro måste ses över, men även att göra strategiska doktorandsatsningar och doktorandrekyteringar i centrala områden togs upp. Andra intressanta idéer var att genomföra Lic-forscarskolor för lärare där också möjligheten kan finnas att adjungera duktiga lärare till lärarutbildningen under fyra år samtidigt som de genomför en Licentiatupsats.

En väg framåt som alla grupper tog upp var innovativa undervisningsformer samt profilering av lärarutbildningen. Forskarna framhöll case-metodik, fältstudier, klassrumsobservationer, action research och WAC-pedagogy som intressanta former att pröva i utbildningen, där dessa undervisningsformer också kan framhållas som en profil för utbildningen. Andra profileringar som lyftes fram var interkulturell profil med fokus på värdefrågor respektive 'ett forskande förhållningssätt' som profil där vetenskap ses som en central del av läraridentiteten d.v.s. att ha ett undersökande kritiskt förhållningssätt till sin egen praktik.

Konkreta förslag

Utifrån intervjuerna med forskare är utvärderingsgruppens förslag att:

- Förändra lärarutbildningens organisation så den på ett tydligt sätt blir en del i universitetets organisation och linjestyrning. Tydlighet i organisation efterlystes också i den workshop för lärarutbildare som genomfördes och där efterlystes också fler mötesplatser för samtal om lärarutbildning. Viktigt är också att se över att alla ämnesdidaktiska inriktningar får likvärdiga förutsättningar avseende resurser och möjlighet till karriärvägar för personal (t ex docentmeritering i ämnesdidaktik i biologi, idrottsvetenskap, matematik).
- Stärka de programansvarigas roll, mandat och tidstilldelning. Programansvariga bör få en mycket tydlig roll och ett helhetsansvar avseende professionsprogression, progression i studenters skrivande, samverkan mellan ämnen, integrering ämne/ämnesdidaktik samt ett ansvar för att ha en god överblick över programmet och därmed fungera som kontaktyta för intern och extern samverkan. Viktigt är att programansvariga har hög såväl vetenskaplig- som professionskompetens.
- Inrätta ett särskilt uppdrag där den vetenskapliga progressionen ses över och diskuteras.
- Inrätta samverkanstjänst(er) som i samarbete med nuvarande VFU-organisation har ett uppdrag att utveckla samarbetet mellan skolhuvudmän och universitetet. I upp-

draget bör ligga att vidareutveckla och utöka övningsskoleverksamheten. Liknande förslag kom upp i de workshoppar som genomfördes där skolhuvudmännen framhöll vikten av mer forskning i samverkan med lärare i klassrummet, och lärarutbildarna framhöll vikten av fler verksamma lärare i den universitetsförlagda delen av utbildningen t ex genom adjungeringsavtal med kommuner.

- Universitetet formulerar en särskild rekryteringsstrategi för lärarutbildningen. I strategin bör tas hänsyn till att såväl professionskompetens och vetenskaplig kompetens finns inom alla områden. I strategin bör ses över om universitetet kan skapa "luft" i systemet d.v.s. att det finns utrymme för forskning utan att det får konsekvenser för kvaliteten i utbildningen.
- Universitetet fortsätter att stärka den didaktiska och ämnesdidaktiska forskningen genom stärkt professorsprogram, forskningsprofiler, forskarskolor, satsning på praktiktäna forskning samt rekryteringar av lärarutbildningsinriktad personal. Vikten av didaktisk och ämnesdidaktisk praktiktäna forskning lyftes i diskussionerna vid respektive workshop också av såväl lärarutbildare som av skolhuvudmän.
- Utredda frågan om ett mentorssystem där studenter löpande träffar mentorer med såväl vetenskaplig- som professionskompetens. Ett mentorssystem kan stärka progressionen och knyta ihop delar i lärarutbildningen som ges av UVK, ämnen, ämnesdidaktik, VFU, VFU-handledare och skolhuvudmän.
- Utredda frågan om en profilering av lärarutbildningen vid Örebro universitet i syfte att spetsa utbildningen (t ex ett forskande förhållningssätt). Även forskningsprofilerna som inrättats på initiativ av Lärarutbildningsnämnden kan utgöra innehållsliga profiler i syfte att samlas runt samt locka studenter till universitetet. Den workshop som genomfördes med lärarutbildare lyfte dessutom tanken om att marknadsföra Örebros lärarutbildning med tydliga och enkla möjligheter till studier vid lärosäten internationellt.

Sammanställning av enkät och intervjuer med lärare i skola och förskola

I det här avsnittet ges röst åt verksamma lärares syn på lärarkompetens och lärarkunnande. Först redovisas resultatet av en enkät som gått ut till samtliga lärare i Örebro kommun. Sedan redovisas resultaten från de intervjuer som gjort med några lärare som en uppföljning av enkäten.

Lärarenkät

Totalt skickades enkäten ut till 910 förskollärare, 1270 grundskollärare och 610 gymnasielärare. Det inkom 319 svar från förskollärarna (Bilaga 2), 460 svar från grundlärarna (Bilaga 3) och 212 svar från gymnasielärarna (Bilaga 4).

Enkäten var uppdelad i tre delar. I första delen skulle lärarna lämna bakgrunds-information om kön, lärarutbildning, utbildningsort, år som verksam lärare och vilken ämne man har störst undervisningserfarenhet av. Andra delen syftade till att få information om lärares kompetenser och kunnande genom att låta lärarna ta ställning till olika påståenden, efter en sex-gradig skala från skala från 1 (instämmer inte alls) till 6 (instämmer fullständigt). Enkäten avslutades med påståenden riktade till de lärare som också är eller har varit VFU-handledare. Svaren på VFU-delen har VFU-gruppen inom lärarutbildningen lämnat kommentarer på.

Av de 986 som svarat på frågan om utbildningsplats är det 61 % som utbildats vid Örebro universitet. Detta är värt att notera i relation till de ökade ambitionerna om att förstärka samverkan med kommuner i regionen. En bra lärarutbildning vid Örebro universitet är viktig för kommunen då den är den enskilt största rekryteringsbasen av kommunens lärare! Omvänt innebär detta att det vilar ett stort ansvar på att utbilda kompetenta lärare vid Örebro universitets lärarutbildning.

På det stora hela var enkäterna identiska mellan lärargrupperna. Om en fråga saknas för någon lärargrupp lämnas en lucka i tabellen över svarens medelvärden nedan. I bilagorna presenteras de exakta formuleringarna av frågorna.

	Gymnasielärare	Grundskollärare	Förskollärare
Förskollärare behöver kunna utveckla barnens nyfikenhet och förmåga att leka och lära.			5,8
En lärare behöver kunna presentera/utföra en korrekt lösning/förklaring på en uppgift/moment.	5,3	5,1	
Lärare behöver kunna använda teorier om lärande för att utforma och utvärdera sin undervisning.	4,8	4,8	5,4
Lärare behöver omfattande ämneskunskaper.	5,5	5,2	4,5
Lärare behöver kunna anpassa undervisningen efter varje enskild elevs behov och förutsättningar.	5,4	5,6	5,7
Lärare behöver kunna variera mellan olika arbetssätt och arbetsformer.	5,7	5,7	5,7
Genom att läsa och använda forskning förstärker lärare sin undervisning.	5,0	5,0	5,2
Lärare behöver strategier för att ge flickor och pojkar lika stort inflytande i undervisningen.	5,0	5,1	
Lärare behöver omfattande ämnesdidaktiska kunskaper.	5,4	5,4	4,8
Lärare behöver kunna använda bedömningsstöd för att följa och bedöma elevers kunskapsutveckling.	5,1	5,3	4,0

	Gymnasielärare	Grundskollärare	Förskollärare
Lärare behöver kunna bygga undervisningen på läroboken.	2,8	2,6	
Lärare behöver kunna planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.	4,9	4,8	5,3
Lärare behöver kunna bygga relationer med föräldrar/vårdnadshavare som blir gynnsamma för elevens utveckling.	4,9	5,5	5,8
Lärare behöver kunna anpassa undervisningen så att den passar merparten av eleverna i klassen.	5,2	5,4	5,6
Lärare behöver kunna motivera elever och stärka deras tillit till den egna förmågan.	5,8	5,8	5,9
Lärare behöver kunna använda teorier om lärande för att analysera och förstå elevers lärande och kunskapsutveckling.	4,7	4,8	
Lärare behöver kunna använda digitala verktyg (t.ex., läsplatta, dator, interaktiv skrivtavla) i undervisningen.	5,0	5,0	5,2
Lärare behöver kunna värdera aktiviteter/uppgifter/övningar hämtade från nätet (t.ex. från lektion.se eller FB).	4,5	4,9	4,8
Lärare behöver kunna ta hänsyn till varje enskild individs behov och förutsättningar.	5,5	5,6	5,8
Lärare behöver kunna delta (aktivt) i kollegiala samtal.	5,5	5,5	5,7
Lärare behöver kunna improvisera och vara flexibel.	5,8	5,8	5,9
Lärare behöver kunna arbeta ämnesövergripande.	5,1	5,1	5,5

Sammanfattande reflektioner av enkäten

Enkäten bekräftar hur omfattningsrik och komplex lärares kompetens och kunnande är. En lärare måste vara kompetent och kunna många saker och med hög kvalitet. Frågan vi som arbetar med lärarutbildning måste ställa oss är hur en lärarutbildning bör utformas för att på bästa sätt ge studenter möjlighet att utveckla den bredd och komplexitet i lärares kompetens och kunnande som enkäten synliggör.

Det är värt att notera att förskollärare värderar ämneskunskaper och ämnesdidaktiska kunskaper högt, i stort sett lika högt som de båda andra lärargrupperna gör. Vi ser också att gymnasielärarna värderar relationen med vårdnadshavare högt, om än lite lägre än de båda andra lärargrupperna.

Förskollärarna värderar i lite högre grad än grundskol- och gymnasielärarna teorier om lärande för att utforma och utvärdera sin undervisning. Det är dock omvänt i att kunna använda bedömningsstöd för att följa och bedöma elevers kunskapsutveckling. Här kan det vara så att skillnaden ligger i hur begreppen bedömning och kunskapsutveckling tolkas av förskollärare, och i vilken grad de anser att det är en del av deras uppdrag. Frågorna skiljer sig också lite åt. Den första är riktad mot undervisningen, mot *lärares* arbete och insatser. Den andra frågan är riktad mot elever, mot att bedöma *elever* och deras kunskapsutveckling. Mot den iakttagelsen kan det vara intressant att undersöka närmare om lärare i skolan i högre grad lägger fokus på eleven och mindre fokus på undervisning/verksamhet, i jämförelse med förskollärare.

Alla tre lärargrupper värderar betydelsen av sociala och relationella färdigheter högt. Här ingår också förmågor som att bygga goda relationer med föräldrar, delta i kollegiala samtal och ge flickor och pojkar lika stort inflytande i undervisningen. Utifrån denna värdering går det att fråga sig om lärarutbildningen lägger över för mycket uppgifter och ansvar på VFUn. Hur blir sådana kompetenser och kunnande föremål för diskussion och praktiserande på den campus-förlagda undervisningen?

Alla tre lärargrupperna värderar generiska kompetenser som förmågan att kunna improvisera och att vara flexibel väldigt högt. Denna höga värdering implicerar att vi behöver titta närmare på hur dessa och andra liknande förmågor och processer tar sig uttryck i lärarutbildning vid Örebro universitet. Hur ger vi våra studenter rikt med möjligheter att utveckla och öva på dessa och andra generiska kompetenser under lärarutbildningen? Dessutom, hur bedömer vi den typen av kompetenser och progression i dem inom lärarutbildningen?

Lärarna värderar inte förmågan att kunna bygga undervisningen på läroboken så högt. Här kan det finnas anledning att nyansera svaren. Det kan finnas anledning att undersöka om olika lärargrupper skiljer sig åt, beroende på vilket ämne de undervisar i. Det är också värt att fundera över vad lärare använder för läromedel om de inte använder en lärobok. De blir så att säga sina egna författare av läromedel/läroböcker. Hur förbereder lärarutbildningen på rådande läromedelsdiskurs i skolan? Hur ger lärarutbildningen studenter tillfällen att öva på att konstruera sina egna läromedel och läroböcker?

Påståenden i relation till VFU

Jag får den information jag behöver från Örebro universitet för att utföra mitt uppdrag på ett bra sätt	3,2	3,9	4,1
I rollen som VFU-lärare känner jag mig som lärarutbildare	4,5	4,8	4,8
Jag har fått tillräcklig med fortbildning för rollen som VFU-lärare.	3,3	3,7	3,9
Jag utvecklas själv som lärare i rollen som VFU-lärare.	4,8	5,1	5,2
Jag bestämmer själv om jag ska ta emot en VFU-student.	5,2	4,8	4,9
Jag skulle önska mer kontakt och samarbeten med universitetet.	4,7	4,4	4,7

Sammanfattande reflektioner, baserade på kommenterar från lärarutbildningens VFU-grupp

Angående frågan om information: Det jobbas kontinuerligt med att förbättra informationen till skolorna och VFU-lärarna.

Angående frågan om rollen som lärarutbildare: VFU-lärarna känner sig som en del av lärarutbildningen. Detta är positivt och bekräftar hur viktigt det är med VFU-samordnarträffar, Lärarutbildardagen och VFU-läraryrträffar.

Angående frågan om utbildning för rollen som VFU-lärare: Det går att tolka svaren som att VFU-lärarna upplever att de inte har tillräcklig utbildning. VFU-gruppen berättar att de dock ser ett ökat söktryck på handledarutbildningen, vilket kan var en signal om att VFU-lärarna i större utsträckning ges möjlighet av sina arbetsgivare att gå utbildningen.

Angående frågan om utveckling i rollen som VFU-lärare: Att VFU-lärarna känner att våra studenter bidrar till deras verksamhets utveckling kan tolkas som ett bevis på att vi i mångt och mycket ger en bra lärarutbildning.

Angående frågan om de själva bestämmer när de ska ha en VFU-student: Gymnasielärarna har större inflytande över om de vill ta emot en lärarstudent. Detta kanske kan vara en av anledningarna till bristen på gymnasieplatser.

Angående frågan om kontakt och samarbete med Örebro universitet: Många lärare önskar ökad kontakt och samarbete med universitetet. Detta bekräftas också av de utvärderingar som kontinuerligt görs inom försöksverksamheten, vilket bådär gott inför universitetets fortsatta VFU-organisation.

Samtal med lärare

Tre intervjuer genomfördes med lärare. Tre grundskollärare bildade en grupp (två som jobbar på 4-6 och en som jobbar på F-3) och tre förskollärare bildade en grupp. En gymnasielärare intervjuades.

Lärares ledarskap/lärarskap

Lärarna bekräftar att den höga skattningen av alla påståenden i enkäten ger en bra bild av hur de ser på lärares kunskande. Som lärare ska du kunna många saker och besitta många kompetenser, i relation till såväl relationsfärdigheter som till ämne- och ämnesdidaktik. Lärare har ett stort ansvar att forma och fostra elevers identitet och självkänsla och behöver hög social kompetens och goda relationsfärdigheter menar lärarna. Men, det betonas också att en bra lärare är en lärare som också har intresse för kunskap och inser betydelsen av kunskap för elevers personliga utveckling och för samhällsutveckling i stort.

Grundskollärarna betonar lärares ledarskap i samtalet. Lärares ledarskap beskrivs som förmågan att strukturera och organisera i klassrummet. Det handlar också om lärares kroppsspråk och förmåga att kunna ta en grupp, att vara en förebild och att skapa rutiner i klassrummet. Lärarstudenter måste ges möjlighet att träna på och utveckla sitt ledarskap som lärare menar lärarna.

Ett kunskande som blivit allt viktigare för lärare är att kunna kommunicera och bygga relationer med elevernas föräldrar. Här understryks också att alla elever inte har samma förutsättningar när det gäller stöd och förståelse från föräldrar. Som lärare måste du kunna hantera, och i undervisning kunna ta hänsyn till, en föräldragrupp som divergerar såväl kulturellt och språkligt som kunskaps- och attitydmässigt till skola och undervisning.

Förskollärarna diskuterar hur viktig roll lärare har med att fostra grundläggande värderingar. Det handlar t.ex. om att som lärare få ner barnkonventionen på barnens och elevernas nivå. I linje med detta diskuteras en färsk rapport³ från Skolinspektionen som visar att dagens förskola fortfarande har kvar att jobba med vad gäller jämställdhetsfrågor, både i förskolläraernas omedelbara praktik men också på ledningsnivå.

Balans mellan praktiskt kunskande och generiska/teoretiska kompetenser

Lärarna är överens om att lärare behöver både praktisk metodkunskap och mer övergripande generiska kompetenser. Lärarna menar att vi lever i en föränderlig värld och lärare behöver därför ett teoretiskt kunskande – ett långsiktigt, hållbart kunskande – som ger lärare handlingsberedskap och förmåga att reflektera över förändringar i samhälle och skola. Men, lärarna anser att lärare också behöver ett mer lokalt kunskande. Nya lärare behöver praktisk metodkunskap för att kunna hantera lärande och undervisning under de faktiska förhållanden som råder. Lärare behöver t.ex. ha vetskap om och kunskande i att använda en variation av uttrycksformer och material i sin undervisning. Lärarna betonar det som också värderas högt i enkäten nämligen, att som lärare ska man kunna anpassa undervisningen utifrån varje enskild elevs behov och förutsättningar.

Lärarna säger sig ha förståelse för att lärarstudenter önskar en starkare koppling till praktiken i sin lärarutbildning. Läraren upplevde inte sin egen lärarutbildning som väldigt praktikoriente-

---

³ Rapporten laddas ner via länken:

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2017/jamstalldhet/jamstalldhet-i-forskolan.pdf>

rad. Praktik är viktigt anser lärarna, för att utveckla en känsla för yrket. Men, lärare behöver också få teoretiska och utbildningsfilosofiska perspektiv inom utbildningen, för att utveckla och fördjupa sitt sätt att tänka om undervisning, utöver vanligt sunt förnuft. Vad lärarutbildningen dock måste bli bättre på enligt lärarna är att kommunicera syftet med teorier och vetenskapsfilosofi och hitta undervisningsformer där studenter får möjlighet att träna på att integrera teori och praktik.

Som ett exempel när inte lärarutbildningen lyckas kommunicera och göra tydligt syftet med teori minns gymnasieläraren att det var många studenter under utbildningen som inte förstod syftet med att skriva ett omfattande vetenskapligt arbete. Till viss del menar läraren att dessa tveksamheter bekräftats i yrket; läraren kan inte riktigt se varför uppsatsskrivandet skulle få sådant utrymme i utbildningen. Som läraren uttryckte det, ”Vi ska ju inte bli forskare!”. Förskollärarna trycker på att det blivit allt viktigare med ämne och ämnesdidaktik även i förskolan. Här handlar det om att ta till vara på och kunna plocka upp ämnen i såväl planerad och spontan lek som vid aktiviteter som t.ex. dukning och påklädning. Förskollärarna betonar också hur viktigt det är att lärarutbildningen fokuserar barns språkutveckling och ger lärarstudenter verktyg för att identifiera och stödja barn som behöver särskild anpassning och stöd. De lyfter här fram ”Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK)” som modell för att arbeta med barns språkutveckling.

Lärobokens roll

I samtalen med grundskollärarna och gymnasieläraren diskuteras att många lärare satt relativt lågt när de tog ställning till påståendet om att kunna bygga sin undervisning på läroboken. Lärarna bekräftar att det speglar den diskurs om läroboken som råder ute i skolorna; det finns en del prestige i att inte använda läroboken. Men, lärarna säger att det säkert också bottnar i att man som lärare anser att undervisningen blir bättre om man som lärare sätter samman sitt eget läromedel. Genom att konstruera egna läromedel blir undervisningen mer målstyrd och mindre metodstyrd! Det ger utrymme för en ökad flexibilitet. I att skapa sitt eget läromedel, i relation till målen, blir man som lärare aktiv och alert i planering, genomförande och utvärdering av undervisning menar lärarna.

Reflektioner över nya lärares kunnande

Lärarna tycker att nya lärare är mer insatta i ämnesdidaktik än de själva var som nyexaminerade lärare. Det som nya lärare dock verkar sakna är träning i att omsätta sina didaktiska kunskaper i att bygga lektioner. Lärarna reflekterar över att de kanske har begränsat med ”byggstenar” i form av t.ex. material och uttrycksformer. Nya lärare känner sig också osäkra på kontakten med föräldrar och att leda utvecklingssamtal och upprätta individuella utvecklingsplaner.

Förskollärarna lyfter frågan om den ökade dokumentationen i förskolan. Här menar de att nyutexaminerade förskollärare inte har verktygen för att dokumentera barns utveckling. De pekar på att dagens förskollärarytbildning inte verkar betona utvecklingspsykologi och teorier om barns motoriska utveckling på samma sätt som tidigare utbildningar gjort. De ser den typen av teorier och kunskap som värdefulla för att kunna identifiera och följa barns utveckling på ett systematiskt och forskningsbaserat sätt.

Konkreta förslag

Utifrån ett lärarperspektiv är utvärderingsgruppens förslag att:

- *Konceptualisera lärares ledarskap inom lärarutbildningen.* Begreppet ”Lärares ledarskap” blir på olika sätt betonat under intervjuerna med lärarna. Vad begreppet inne-

bär, om begreppet ska användas och, i så fall hur det ska konceptualiseras inom lärarutbildningen, behöver utredas. Oavsett om begreppet ska användas eller inte behöver det dock undersökas hur lärarutbildningen tar upp sådana aspekter av lärares kompetens och kunnande som lärarna kopplar till lärares ledarskap.

- *Skapa strukturer och organisation för kontinuerlig samverkan och kompetensutveckling av lärare.* Skola och samhälle är dynamiska och föränderliga system. Lärarnas lärande/utbildning kan därför inte ta slut med lärarutbildningen. Det behöver organiseras möjligheter för lärare till kontinuerlig kompetensutveckling och universitetet behöver här fundera på sin roll i en sådan organisation.
- *Fördjupa analysen av lärobokens roll.* Det behöver undersökas hur lärarutbildningen bidrar till att forma den skoldiskurs om läroboken som framkommer i enkäten och i intervjuerna. Det behöver undersökas om det finns vetenskapligt stöd för en sådan diskurs. Det behöver genomlysas hur lärarutbildningen ger studenter verktyg för och tillfällen till att öva på att forma och bygga lektioner utan ett bestämt läromedel, dvs. att forma och bygga lektioner med eget konstruerat läromedel utifrån ett målperspektiv.
- *Utveckla undervisningsformer där teori och praktik integreras.*
- *Satsa på ett modernt system för att nå ut med information till VFU-handledarna.*
- *Öka antalet platser för VFU-handledarutbildningen.* Det finns ett ökat behov av utbildning bland VFU-handledare. Dessvärre finns det inte plats till alla som vill och behöver utbildning i dagsläget. Detta behöver arbetas fram en lösning på.

Sammanställning av intervjuer med personer i ledningsfunktion inom lärarutbildningen

Som en del av arbetet med att ta fram ett underlag för det fortsatta arbetet med vidareutvecklingen av lärarutbildningen vid Örebro universitet intervjuades 15 personer med ledningsuppdrag om lärarutbildningens organisation och styrning. Bland de intervjuade fanns LUNs ordförande, dekaner, prefekter, properfekter, enhetschefer, programansvariga, studievägledare, etc. Intervjuerna genomfördes i de flesta fall enskilt. Vid några tillfällen deltog två personer vid samma tillfälle. Intervjuerna anknöt till tidigare rapporter om lärarutbildningens organisation och styrning⁴ och kretsade kring frågor som: Vad är bra, har blivit bättre? Finns det saker som fortfarande är problematiska? Hur ska organisationen se ut om fakulteterna ska in i "linjen"?

Styrkor med nuvarande organisation och styrning

Denna del av intervjuerna kom att bli relativt kortfattad, eftersom samtalet fördes utifrån ett förändringsperspektiv. Fokus föll därmed inte på fördelar med nuvarande organisation och styrning utan på viktiga förutsättningar för ett framgångsrikt förändringsarbete och på positiva effekter av tidigare utredningar. De intervjuade ansåg generellt att organisation och styrning fungerade allt bättre, men samtalen om styrkor handlade framför allt om (i) positiva attityder och goda kompetenser och (ii) genomförda förändringar som uppfattas ha stärkt lärarutbildningens organisation och styrning.

När det gäller *positiva attityder och goda kompetenser* framhöll flera av de intervjuade att det finns en välvilja och ett engagemang bland de personer som är involverade i lärarutbildningen. Någon påtalade att detta är "smörjmedlet" som får en svår organisation att fungera. Flera nämnde att det finns god kompetens och ett starkt engagemang i de medverkande ämnena. Även relationerna till kommunen sägs vara goda.

Bland de *förändringar som stärkt organisation och styrning* nämndes tillkomsten av ett särskilt kansli. Detta sägs ha minskat risken för dubbelarbete och gett en tydligare arbetsfördelning. Liknande resonemang fördes om programstudievägledarnas betydelse. Andra saker som nämndes var övnings skolorna och de tre forskningsprofilerna.

Sammanfattningsvis tycks alltså engagemanget för lärarutbildningen vara gott och man ser en positiv utveckling där centraliseringen av viktiga funktioner underlättat arbetet med utbildningen och stärkt kvaliteten.

---

⁴ Lärarutbildningens organisation och ledningsstrukturer har utretts vid flera tillfällen, se "Lärarutbildningens organisation vid Örebro universitet" (Anna-Karin Andershed och Krister Persson 2012-06-19), rapporten "Förslag till organisation och ansvarsområden för styrning och administration av lärarutbildningen" (Dnr ORU 1.2.2.-197/2013, Kerstin Hollertz, 2012-11-20) och "Uppföljning av organisation och ansvarsområde för styrning och administration av lärarutbildningen vid Örebro universitet" (Inga-Lill Fjällsby, 2015). Dessutom finns utredningar vid andra lärosäten. En av de intervjuade hänvisade till "Översyn av organisationen för lärarutbildningen vid Göteborgs universitet" (Eskil Franck och Birgitta Sandström, 2010) och "Förslag till inriktning för ny organisation för lärarutbildningen vid Göteborgs universitet" (Maria Jarl 2015-10-30).

Svagheter med nuvarande organisation och styrning

Trots den ovan beskrivna positiva utvecklingen ser de intervjuade svagheter i organisationen som på olika sätt försvårar arbetet. Det är problematiskt att strukturera de påtalade bristerna i tydliga kategorier men här görs ändå en tentativ uppdelning utifrån ett antal återkommande teman: (i) otydlighet i organisation, utvecklingsarbete och kommunikation (ii) svårigheter med att leda utvecklingsarbetet (iii) brister i den sammanhållna lärarutbildningen (iv) bristande kommunikationen inom organisationen.

Otydlighet i organisationen

Flera av de intervjuade talade om *otydlighet i organisation, utvecklingsarbete och kommunikation*. Man använde uttryck som ”diffust”, ”oklart”, ”brist på vision”, ”strategi” etc., och relaterade dessa till svagheter i utvecklingsarbete, kvalitetssäkring och processtyrning. Att de intervjuade uppfattar denna brist på tydlighet märks också av att de efterlyser en vision, en linje, ett helhetstänk eller en organisatorisk idé som ger tydlighet och systematik i arbetet. Någon påpekade att brister på dessa områden kan leda till att personalen uppfattar att det finns en ”massa lösa delar” som var för sig är bra men att man saknar en bild av helheten/systemet. Man nämnde också att ledningen måste inse att vissa förändringar har en ”kostnad” på verksamhetsnivån, ett exempel som anfördes var diskussionen om olika studiegångar. ”Otydligheten” förklarades emellertid inte enbart som en brist på t ex en vision utan ansågs också vara en följd av organisationens komplexitet och oklara mandat. Det de intervjuade efterlyser är en organisation och styrning som präglas av långsiktighet, struktur och systematik på områden som utvecklingsarbete, kvalitetssäkring, pedagogisk utveckling och profil, etc.

Svårigheter med att leda utvecklingsarbetet

Diskussionen om ”otydlighet” relaterar nära till frågan om ”utvecklingsarbetet”. Genomgående påtalades att det är svårt att leda och styra processer i en så komplex organisation som lärarutbildningen. Men, menade man, i en sådan situation är det viktigt med tydlighet, uttalade strategier, systematik, långsiktighet och tålamod. Någon påtalade kritiskt att en brist på systematik kan verka passiviserande, då man kan komma att undvika att utföra uppgifter som relaterar till projekt som man inte tror kommer att genomföras. På så vis riskerar man att det uppstår en tröghet (resistens) som hämmar viktiga processer. De exempel som anfördes i intervjuerna var saker som ett osystematiskt tillvägagångssätt i kursplanearbetet eller i arbetet med mål- och progression (MoP). Här ställdes också konkreta frågor om varför inte kursplanerna i utbildningen ser likadana ut, varför det finns så otydliga direktiv i behörighetsfrågan, eller var verksamhetsfrågor egentligen diskuteras. Några av de intervjuade diskuterade även om inte lärarutbildningens ledning borde ha en större plats i frågor som rör systematisk kvalitetssäkring t.ex. genom att genomföra egna utredningar eller genom att delta i institutionernas kursplaneråd. Frågan ställdes också om inte ledningen borde ha en plats i läraryrådskommittén. De här diskussionerna ledde också i flera fall över i organisationsfrågor av typen: beslutet borde tas på ett och samma ställe och man borde inte kunna gå emot direktiv från lärarutbildningens ledning på institutionsnivå.

Brister i den sammanhållna lärarutbildningen

Talet om brister i den sammanhållna lärarutbildningen gällde i somliga fall själva organisationen, i andra fall att man som enskild saknade överblick över utbildningen och i en del fall att studenterna saknade en sådan överblick, dvs. frågan diskuterades utifrån tre olika möjliga perspektiv. Utifrån det första perspektivet återkom man till, vilket nära relaterar till de två föregående punkterna, att en oklar struktur kräver en kvalificerad processledning. De intervjuade pekade på problem som att chefer på samma nivå kan ha helt olika kännedom om lärarutbildningen. Man nämnde också den stora mängden råd och grupper på olika nivåer och problem

(eller möjliga problem) i kommunikationen mellan dessa och lärarutbildningens ledning. Risken finns, påtalade någon, att utvecklingsarbetet drivs internt och inte är i fas med det gemensamma utvecklingsarbetet. Någon påpekade därför att råden behövde organiseras och mötas kontinuerligt.

Kommunikationen inom organisationen

Frågan om ”kommunikation inom organisationen” gällde (a) Kommunikation från lärarutbildningens ledning till berörd personal (b) Kommunikation från olika typer av arbetsgrupper/lag/råd till ledningen (c) Kommunikation mellan olika arbetsgrupper/lag/råd (d) Kommunikation mellan lärarutbildningens ledning och institutionsledningar och fakulteter.

När det gäller kommunikationen från lärarutbildningens ledning efterlyser de intervjuade både bättre kommunikation (se punkten om otydlighet ovan) och mer samråd. I intervjuerna hänvisades också till att det vid sidan av prefekter, enhetschefer, ämnen och enskilda lärare finns olika typer av arbetsgrupper/lag/råd som är knutna till lärarutbildningen och dess utveckling. Här diskuterades t.ex. RUC, VFU, programråd, lärarlag, studievägledarråd etc. Organisationen framstår inte som symmetrisk mellan institutioner och fakulteter, varför det vid sidan av centrala råd eller funktioner föreligger olika ”lokala” strukturer. Hur når det utvecklingsarbete som pågår på olika nivåer i verksamheten lärarutbildningens ledning? Hur relaterar olika grupper/lag/råd till varandra? Det finns också frågor om samordning och kommunikation på fakultetsnivå. Detta sägs vara problematiskt dels för att fakulteterna har kvalitetsansvar för verksamheten och dels för att den ämnesdidaktiska forskningen riskerar att hamna i ett slags ”skuggzon”. Det senare tycks särskilt problematiskt på de fakulteter där man gör en tydlig bodelning mellan ämnesforskning och didaktisk forskning.

Hur ska organisationen se ut om fakulteterna ska in i ”linjen”?

På denna punkt presenterade intervjuaren olika förslag som diskuterades och modifierades. Enligt ett förslag kan lärarutbildningens ledning vara en grupp inom HS-fakulteten och relatera till HumUS som institution. När det gäller detta förslag så påtalades att lärarutbildningens ledning då visserligen kommer in i linjen och knyts till en institution men att många av de ovan nämnda problemen kommer att kvarstå.

I intervjuerna diskuterades dessutom tre varianter av en modell där lärarutbildningens ledning blir en fakultet med en egen lärarutbildningsinstitution: (a) En lärarutbildningsinstitution som består av samtliga ämnen engagerade i lärarutbildningen. Flera av de intervjuade hade invändningar mot detta. Det viktigaste argumentet var att ämnena är för små, dvs. det blir för få som går och för få som stannar. Dessutom arbetar många både med undervisning på lärarutbildningen och i rena ämneskurser. (b) En lärarutbildningsinstitution som består av UVK. Detta är en inköpsmodell där kurser beställs av institutioner och ämnen. Ledningens makt ökar och kvalitetsarbete och processledning blir enklare. Den huvudsakliga invändningen från några av de intervjuade var att pedagogikämnet får för mycket makt. (c) En lärarutbildningsinstitution som består av en ”ledningsgrupp” som köper in kurser från institutioner och ämnen och fördelar forskningsmedel. Här anfördes att problemet är vem och vilka som i så fall ska ingå i en sådan organisation. Enligt ytterligare en modell som nämndes i en av de sista intervjuerna kan lärarutbildningens ledning vara en samordningsorganisation som via fakulteterna ger uppdrag till olika ämnen.

Oavsett modeller och varianter av modeller så finns, å ena sidan, en önskan om en organisation som löser upp spänningar, ger större insyn, och stärker det gemensamma arbetet. Å andra sidan finns en rädsla för att ämnena ska förlora sitt inflytande och att studenternas ämneskunskaper därigenom ska hotas.

Utmaningar vi står inför – vad bör göras?

Här fokuseras fyra områden där de intervjuade efterlyser ett förändringsarbete: (i) formulerandet av tydliga strategier, och långsiktiga planer för utvecklingsarbetet, (ii) identifikationen av nyckelroller i systemet och utvecklandet av väl fungerande kommunikationskanaler, (iii) en kartläggning relaterad till personalens respektive studenternas upplevelse av sammanhållning eller brist på sammanhållning i utbildningen, (iv) tillskapandet av en ny organisationsstruktur. Sammantaget framkommer i intervjuerna att kvalitetsarbete och utvecklingsprocesser inom utbildningen bör förankras i tydliga visioner och strategier, för att motverka upplevelsen av otydlighet och brist på systematik och strategier. Arbetet bör vara långsiktigt, väl sammanhållet och ska i möjligaste mån planeras och utföras i samråd med berörda parter. Det är också viktigt att ledningen har resurser och mandat att genomföra de processer man initierar. I intervjuerna påtalas att bristande kommunikation kan leda till ineffektivitet och dubbelarbete. För att motverka detta är det viktigt att identifiera i vilka sammanhang utvecklingsarbete relaterat till lärarutbildningen pågår, och se till att kommunikationen mellan utbildningens ledning och dessa ”grupper” och mellan ”grupperna” fungerar väl. Detta kräver även en god kommunikation mellan lärarutbildningens ledning och olika fakulteter och institutioner. Sammantaget kräver detta en tydligt framskriven organisation, ett fungerande representantskap, och sammanhållande roller som innehas av personer som s.a.s. rör sig mellan nivåer och grupper.

Frågan om brister i den sammanhållna lärarutbildningen är komplicerad. Olika personalgrupper, chefer, studievägledare, lärare, anger att de har svårt att överblicka och förstå lärarutbildningen. Hur kan man möta denna brist? Finns det populärt hållna tydliga dokument om utbildningen? Bör ledningen kanske se över sin egen kontinuerliga information via möten och olika typer av utskick? När det gäller studenterna är frågan möjligen ännu mer komplex. För att veta om problemet över huvud taget föreligger bör man utreda hur studenterna uppfattar utbildningen och om de upplever brister i den sammanhållna lärarutbildningen. Ett sätt att hantera ett sådant möjligt problem, skulle kunna vara rent rumsligt. Går det att lokalisera lärarutbildningen till ett hus, eller tillskapa vissa lektionssalar, t ex en förskollärarsal, ett ”framtidens klassrum”, eller dylikt, som direkt relateras till just denna utbildning?

Slutligen bör lärarutbildningens organisation och styrning förändras, så att ledningen får makt och resurser att utföra sin uppgift. Förslagsvis görs en grundlig utredning som inte enbart utgår från lokala erfarenheter utan också undersöker hur lärarutbildningen leds på andra håll.

Konkreta förslag

Utifrån ledningsfunktionerna är utvärderingsgruppens förslag att:

- Se över lärarutbildningens organisation och ledning så att denna får mandat och resurser att utföra det utvecklingsarbete och den kvalitetssäkring man har ansvar för. Man bör i samband med detta göra en översikt över vilka som ska vara representerade i lärarutbildningens ledning och i vilka sammanhang denna ledning bör vara representerad.
- Tydliggör ansvarsfrågan när det gäller forskning relaterad till lärarutbildningen.
- Stärk de programansvarigas tjänster. De kan, via ökade tjänster och bearbetade arbetsbeskrivningar, komma att få en viktig sammanhållande och ledande funktion i för-

hållande till enskilda ”grupper” och program, mellan olika ”grupper” och mellan dessa ”grupper” och lärarutbildningens ledning.

- Arrangera återkommande informationsmöten för berörd personal för att ge denna personal möjlighet att ha god kännedom om lärarutbildningen, dess organisation och pågående utvecklingsarbete.
- Utred om studenterna upplever brister i den sammanhållna lärarutbildningen och hur detta i så fall kan motverkas. Här bör även förslaget om en rumslig sammanhållning av utbildningen utredas.

Sammanfattande förslag från arbetsgruppen

I genomlysningen av lärarutbildningen vid Örebro universitet kan arbetsgruppen konstatera att många aspekter är bra i nuvarande lärarutbildning och att det utvecklingsarbete som genomförts under de senaste åren har gynnat en positiv utveckling. Vi konstaterar också att engagemanget för att utveckla lärarutbildningen från ledning, lärarutbildare, studenter, lärare, rektorer och skolhuvudmän är mycket stort.

Saker som får särskilt positiva omdömen vad gäller organisationen är ett fungerande lärarutbildningskansli, VFU-organisationen samt funktionen programansvariga med ett övergripande ansvar för respektive program. Styrkor som lyfts är också den didaktiska och ämnesdidaktiska kompetensen inom många ämnen och ämnesområden, och studenterna framhåller att lärarutbildarna är engagerade och att det generellt finns en god kompetens i lärarutbildargruppen. Studenterna upplever att de är väl förberedda för att planera och genomföra undervisning och de framhåller att det är en relativt god pedagogisk samsyn genom utbildningen. Utöver det framhåller våra informanter övningsskolesatsningen, de didaktiska forskningsprofilerna, forskarskolan "Utbildningsvetenskap med inriktning mot didaktik" (UVD) samt det mål och progressionsarbete (MoP) som LUN initierat som goda exempel på styrkor med lärarutbildningen vid Örebro universitet.

Med utgångspunkt i dessa styrkor och de utvecklingsarbeten som redan påbörjats har vi här avslutningsvis gjort en sammanvägning av tidigare forskning och de synpunkter från olika intressenter och medarbetare inom lärarutbildningen som framkommit i vår genomlysning. I våra sammanfattande förslag har vi framför allt utgått från professionsbehoven och frågan om hur vi skapar en utbildningsorganisation som kan tillgodose dessa behov. Vidare har vi försökt att lyfta blicken för att föreslå åtgärder som kan bidra till en långsiktigt hållbar lärarutbildning som kan möta de utmaningar som skolan och samhället står inför i framtiden.

Vi föreslår följande huvudområden för en vidare utveckling av lärarutbildningen vid Örebro universitet:

- En sammanhållen lärarutbildning
- Relationen till skolan och skolhuvudmännen
- Programmens struktur och innehåll
- Didaktik som ett sammanhållande perspektiv
- Arbetsformer, arbetssätt och utbildningsinnehåll
- Rekrytering och kompetens
- Anpassade lokaler

En sammanhållen lärarutbildning

En genomgående åsikt bland de intressenter som vi intervjuat är att lärarutbildningen behöver en tydligare ledningsstruktur. Internationell forskning framhåller också att en väl sammanhållen lärarutbildning är en av de viktigaste framgångsfaktorerna. Här ligger en av lärarutbildningens största utmaningar då utbildningen har en hög grad av komplexitet och innefattar många program som sträcker sig över en mängd ämnen och flera fakulteter och som också innehåller en stor del praktik och samarbete med skolhuvudmännen.

Det behövs en tydlig ansvarsfördelning mellan en övergripande ledning och en operativ ledning för lärarutbildningen. Det som efterfrågas i vår genomlysning är en övergripande ledning som utvecklar visioner, strategier, synsätt och mål som skapar gemensamma riktlinjer för lärarutbildningen som helhet. Efterfrågan efter tydligare riktlinjer kombineras med önskemål om en

operativ ledning som har ett samlat ansvar för utbildningens genomförande och för kvalitets-säkring av utbildningens vetenskapliga och professionsrelaterade innehåll och progression. I den operativa ledningens uppgift ligger också att initiera förändringar, följa upp, utvärdera och återkoppla. Ledningsansvaret för lärarutbildningen bör också innefatta ett ansvar för didaktisk, ämnesdidaktisk och annan lärarutbildningsrelevant forskning så att utbildning och forskning kan integreras och balanseras.

En tydligare styrning kräver ett utvecklat mandat från universitetsledningen, ökad personell kapacitet och större ekonomiska resurser. Vidare betyder detta att lärarutbildningens ledningsstruktur på ett tydligt sätt behöver ingå i universitetets beslutslinjer.

Samtidigt som våra informanter betonar behovet av en tydligare ledningsstruktur så framhåller man institutionernas och ämnenas autonomi. Vid en förändring av lärarutbildningens ledningsstruktur är det därför viktigt att ta hänsyn till olika ämnens och programs specifika karaktär och perspektiv och att en balans mellan styrning och autonomi skapas. Centralt är också att tydliga sammanhang för kommunikation utvecklas där underlag för förändringar kan genereras och där beslut kan förankras.

Förslag

- Utveckla olika *fora för kommunikation* inom lärarutbildningen. Detta inbegriper såväl fora för vertikal kommunikation (mellan olika nivåer i ledningsorganisationen) och horisontell kommunikation (t ex mellan ämnen och mellan ämnen och UVK). Dessa mötesfora och grupper bör utgöra en permanent del av organisationen. Tydliggör vilken typ av frågor som avhandlas i vilka fora och var ansvaret för genomförande och uppföljning ligger.
- Utöka tidsresursen för *ledning av lärarutbildningen* så att fler personer i sin tjänst kan arbeta med detta. I samband med att nya uppdrag tillsätts bör också kompetenskraven för olika positioner inom organisationen ses över.
- Stärk uppdraget som *programansvarig* genom att ge det ett stärkt mandat och utökad tid i tjänst. Detta uppdrag är en nyckelposition i lärarutbildningen. Det är väsentligt att de personer som tillsätts har både professions- och forskningskompetens. Programansvariga bör få en mycket tydlig roll och ett helhetsansvar avseende professionsprogression, progression i studenters skrivande, samverkan mellan ämnen, integrering av ämne och ämnesdidaktik samt pedagogisk utveckling inom respektive program. Programansvarig ansvarar för att utvärdering av programmet som helhet genomförs. Programansvarig utgör också den främsta kontaktpersonen för intern och extern samverkan.
- Gör *PIL* till en del i lärarutbildningsorganisationen. Detta stärker PILs pedagogiska och vetenskapliga förankring och öppnar för ett nära samarbete kring lärarutbildares kompetensutveckling.
- Skapa en *ny ledningsorganisation* för lärarutbildningen. Utifrån ovanstående resonemang föreslår vi att följande två alternativ snarast utreds:
  1. LUN ombildas till en Utbildningsvetenskaplig fakultetsnämnd (UV). UV tilldelas fakultetsmedel och får ett mandat i enlighet med övriga fakulteter och blir del av linjen. Resurser omfördelas från andra fakulteter. Relationen mellan UV och institutionerna motsvarar den som andra fakulteter har. Vissa ämnen kommer att ha dubbel fakultetsanslutning. UV ansvarar för didaktisk och ämnesdidaktisk forskning och forskarutbildning och fördelar strategiska medel. UV fördelar helårsprestationer mellan olika program

och institutioner. Det operativa ansvaret läggs på flera prefekter. Prefekterna bildar en operativ ledningsgrupp som tillsammans med programansvariga och VFU-ansvariga samordnar genomförande, kvalitetssäkring och progression.

2. LUN bildar ett utskott till HS-nämnden. HS-nämnden har det övergripande ansvaret för lärarutbildningens helårsprestationer, didaktisk och ämnesdidaktisk forskning och strategiska satsningar men ärenden som berör lärarutbildningen bereds av LUN. På detta blir LUN en del av linjen och fakultetsanslagen. LUN ansvarar för övergripande visioner, mål och strategier för lärarutbildningen. LUN leds av en prodekan och i nämnden ingår representanter från lärarutbildningens alla institutioner. HumUS delas i två delar där de ämnen som huvudsakligen är verksamma inom lärarutbildningen bildar en institution (språkstudier, historia, pedagogik och samhällskunskap). Andra ämnesdidaktiska inriktningar erbjuds möjligheten att bilda enheter inom denna institution (t ex idrottsdidaktik, matematikdidaktik, no-didaktik). Prefekt för denna institution får det operativa ansvaret för utbildningens genomförande, kvalitetssäkring och progression. Ämnen som inte ingår i institutionen genomför sina delar av lärarutbildningen som uppdrag från denna institution.

I en sådan utredning bör man också undersöka organisatoriska lösningar som man utvecklat på andra lärosäten och analysera deras fördelar och nackdelar för Örebro universitet.

Relationen till skolan och skolhuvudmännen

En nyckelfaktor för en framgångsrik lärarutbildning som identifierats i denna genomlysning är goda samarbeten mellan universitetet och skolorna och skolhuvudmännen i regionen.

Förslag

- Fortsätt utvecklingen samt utvidgning av *övningsskolorna* och fördjupa samarbetet med handledarna på dessa skolor.
- Inrätta *samverkanstjänster* i samarbete med skolhuvudmännen där universitetet finansierar en del och kommunen finansierar den andra delen. I dessa tjänster ingår både undervisning i skolan och undervisning på lärarutbildningen. I första hand bör dessa tjänster viga åt handledare på övningsskolorna för att utveckla och stärka den verksamheten och samverkan med universitetet.
- Utred VFU vad gäller de krav som ställs på studenterna, uppgifter de får och hur de examineras. Målet bör vara att kraven uppfattas som lika höga på alla delar av lärarutbildningen. Satsa på en utökad utbildning och fortbildning av handledarna och ge dem ett större stöd i deras handledning och bedömning. Öka antalet praktikbesök av lärare från universitetet. VFUn föreslås även innefatta universitetslärarledda moment i själva praktiken.
- Utred möjligheten att utöka VFUs *omfattning* i lärarutbildningen.
- Utveckla former och organisation för *praktiknära forskning* där forskare och lärare i skolan⁵ samarbetar. Gör en särskild strategisk satsning på praktiknära forskning där forskare

---

⁵ Med "lärare i skolan" så avser vi förskollärare, grundskollärare och gymnasielärare i motsvarande skolformer.

och övningsskolor samarbetar. Dessa satsningar kan organiseras inom ett centrum för praktisknära skolforskning (se nedan om didaktiska forskningsprofiler).

- Inrätta en *Lic-forskarskola* för lärare i regionen där universitetet står för forskarutbildningsdelen. Den långsiktiga betydelsen av detta blir att regionen kommer att ha flera lärare med utbildning på forskarnivå som kan arbeta tillsammans med universitetet med att upprätthålla och stärka kvaliteten i lärarutbildningen.
- Utveckla former för att *lärare från fältet* blir ett mer kontinuerligt inslag i lärarutbildningen så att skolverksamma lärares erfarenheter och perspektiv regelbundet och systematiskt kommer in i lärarutbildningen även utanför VFUn. Dessa inslag föreslås bli en del av både UVKn och ämnesutbildningen.
- Utveckla en *mötesplats* där lärare i skolan och lärarutbildare på universitetet regelbundet möts och diskuterar frågor kring lärarutbildningens former och innehåll.
- Utveckla *alumn-verksamheten* för lärare utbildade vid ORU. Implementera idén om lärarutbildningen som en livslång process redan under grundutbildningen och utveckla förutsättningarna för detta i samarbete med skolhuvudmännen. Universitetet kan exempelvis erbjuda alla läraralumnerna att utan kostnad ha tillgång till föreläsningar, chatgrupper, artikel-sökning och fortbildningskurser (MOOC) etc. via en webplattform.

Programmets struktur och innehåll

Lärarutbildningen är en av de hårdast reglerade utbildningarna men inom de givna ramarna finns många möjligheter. Det finns också tecken på att man från politiskt håll vill öka lärosätenas frihetsgrader (se t ex Utbildningsdepartementets promemoria ”En flexiblare ämneslärarutbildning”, U2016/04953/UH). Flera åtgärder kan göras som vi tror kan öka lärarutbildningens attraktionskraft. Vid en översyn över lärarutbildningens struktur menar vi att det är viktigt att ta lärarstudentens perspektiv och titta på hur programmen som helhet bidrar till deras professionsblivande. Relationen mellan UVKn och ämnesutbildningen är här en kärnfråga.

Förslag

- Utöka studenternas *valmöjligheter*. Utred möjligheten att studenterna väljer ingångsämne när de söker till lärarutbildningen och att de under utbildningens gång väljer sina andra ämnen. Utred också möjligheten att erbjuda fler ämneskombinationer än vad som är fallet idag och även helt fria ämneskombinationer. Det skulle även vara önskvärt att studenterna kunde göra andra val, t ex olika inriktningar på förskolläraryrket och att på ett enkelt sätt förlägga en termin vid ett internationellt lärosäte. Fler val skulle öka attraktionskraften. Många andra lärosäten erbjuder betydligt större valmöjligheter i sina lärarutbildningar och detta är en konkurrensnackdel för Örebro.
- Utred möjligheten att *erbjuda fler ämnen, inriktningar och program* inom lärarutbildningen. Örebro universitet utbildar en stor del av de lärare som anställs i regionen och vi har därför ett betydande ansvar för regionens skolutveckling. Utred tillsammans med regionens företrädare hur vi på bästa sätt tillgodoser de behov som finns på kort och lång sikt. Behov som framkommit i denna genomlysning är bl a lärare inom svenska som andraspråk, nollärare och speciallärare. En långsiktig strävan bör vara att Örebro universitet har en komplett lärarutbildning.

- Utöka *samordningen mellan UVKn och ämnesutbildningen*. UVK utgör en ryggrad i lärarutbildning och har fått goda omdömen i en nyligen genomförd utvärdering. Lärarutbildningen skulle kunna stärkas betydligt genom en förbättrad kommunikation mellan lärarutbildare inom UVKn och lärarutbildare inom ämnena. Det handlar om att öka kunskapen om vilket innehåll som behandlas inom olika delar av utbildningen, att tydliggöra hur ansvaret för olika examensmål fördelas, att samordna t ex bedömning och krav och att klargöra hur den vetenskapliga och professionella progressionen tillgodoses. För vidare utveckling av UVKn hänvisar vi till utredningen ”Kärnkurser i lärarutbildningar vid Örebro universitet – Analys av dokument, intervjuer, enkätsvar och observationer”.
- *Utvärdera* de olika programmen som helheter genom programutvärderingar till studenter och alumner. Dessa utvärderingar bör göras dels i samband med att utbildningen avslutas och dels efter två års erfarenhet av läraryrket.

Didaktik som ett sammanhållande perspektiv

Ovan betonades att en sammanhållen lärarutbildning är en av de viktigaste framgångsfaktorerna. För att skapa detta krävs ett sammanhållande perspektiv som kan delas av alla ämnen som är involverade i lärarutbildningen. Arbetsgruppen menar att *didaktik* (inkluderandes även ämnesdidaktik och temadidaktik) kan fungera som ett sådant perspektiv. Didaktik ägs inte av något ämne, förenar teori och praktik, är väl etablerat och har en lång tradition, är väl forskningsförankrat och det är ett kritiskt perspektiv som problematiserar utbildningens syften, metoder, kunskapsinnehåll och värden. Arbetsgruppen förordar därför ett fortsatt arbete med att utveckla didaktik som ett sammanhållande perspektiv som präglar lärarutbildningen och lärarutbildningsrelevant forskning vid Örebro universitet (se vidare under ”Arbetsformer, arbetsätt och utbildningsinnehåll” nedan).

Vi vill vara tydliga med att didaktik inte är det enda perspektiv som är viktigt inom lärarutbildningen. Inom pedagogiken är t ex läroplansteoretiska och utbildningshistoriska perspektiv helt centrala för att skapa en förståelse för skolans politiska och moraliska betydelse i samhällets framväxt och utveckling. Inom de andra ämnena är fördjupade ämneskunskaper och en stark ämnesforskning helt nödvändiga för att säkerställa utbildning av god kvalitet. Men det är *kombinationen* av en stark ämnesforskning och stark didaktisk och ämnesdidaktisk forskning som lägger grunden för en framstående lärarutbildning.

Förslag

- Kartlägg och utvärdera den *didaktiska och lärarutbildningsrelevanta forskningen* inom alla program och ämnen. Det blir här viktigt att identifiera områden där det saknas forskning eller där forskningen är av bristande kvalitet. Ett åtgärdsprogram med strategiska satsningar med utgångspunkt i kartläggningens resultat tillskapas. Målet är att universitetet bedriver didaktisk och lärarutbildningsrelevant forskning inom centrala delar i alla program och ämnen.
- Slutför utredningen om en *masterutbildning* i didaktik/ämnesdidaktik och starta denna utbildning så snart som möjligt. En sådan utbildning utgör en relevant fortbildning för lärare och handledare och är betydelsefull för deras kompetensutveckling och karriärmöjligheter. En master är också en viktig grund för rekrytering av doktorander inom didaktikområdet.

- Gör en nyantagning av *forskarskolan* ”Utbildningsvetenskap med inriktning mot didaktik” (UVD) hösten 2018. Forskarskolan utgör en central komponent i utvecklingen av didaktik som ett sammanhållande perspektiv i lärarutbildningen. Forskarskolan bör utökas så att fler ämnen (t ex matematikdidaktik och no/biologididaktik) och didaktiska inriktningar (t ex förskoledidaktik och specialpedagogisk didaktik) ryms inom forskarskolan. Erbjud kommunerna i regionen att finansiera doktorander i forskarskolan.
- Fortsatt etableringen och utvecklingen av de *didaktiska forskningsprofilerna*. Avsätt särskilda strategiska medel för praktikinära didaktisk forskning som kanaliseras till ansökningar inom profilerna genom ett peer-review förfarande. Samarbetet med skolorna kan ske genom inrättandet av ett centrum för praktikinära skolforskning (se ovan). Efterhand som profilerna utvecklas kan de olika inriktningarna även prägla lärarutbildningen vid universitetet och kan användas vid marknadsföring av lärarutbildningen (”särskilt starka kompetenser som man får möjlighet att utveckla vid Örebros lärarutbildning”).
- Låt didaktisk kompetens vara särskilt *meriterande* vid tillsättning av ny lärarutbildningsinriktad personal.

Arbetsformer, arbetssätt och utbildningsinnehåll

Internationell forskning visar att framgångsrika lärarutbildningar integrerar teori och praktik på ett ändamålsenligt sätt. Integreringen av teori och praktik är också något som framhålls av våra informanter, inte minst lärarstudenterna. I enkäten till lärare på fältet framkommer att de viktigaste kompetenser hos en lärare är flexibilitet, social förmåga och förmåga att variera arbetsformer och arbetssätt. Det betyder att det teoretiska innehållet i utbildningen behöver en tydlig förankring i skolans praktik, i konkreta situationer som en lärare kan tänkas möta. Denna förankring gäller både det pedagogiska innehållet och ämnesinnehållet. Det handlar såväl om att skapa en praktikanknuten teori som en teoribaserad praktik. Strävan efter en integrering av teori och praktik får också konsekvenser för formerna för undervisningen på lärarutbildningen som i sig utgör exempel och ett utbildningsinnehåll för lärarstudenterna. Att genomgående koppla pedagogisk, didaktisk, ämnesdidaktisk och ämnesforskning med skolans vardag skulle kunna utgöra en genomgående profilering av arbetssättet i lärarutbildningen vid Örebro universitet som också ökar utbildningens attraktionskraft.

Förslag

- Utveckla det praktikinära innehållet i termer av ett *undersökande arbetssätt* (sk inquiry based programs). Detta arbetssätt riktar sig mot att utveckla lärares förmåga att analysera komplexa klassrumssituationer och utifrån analysen föreslå ändamålsenliga handlingsalternativ.
- Inför mer *praktikinära inslag* i utbildningen både i form av skollika uppgifter och situationer på universitetet och uppgifter som involverar besök i skolan utanför VFUn.
- Gör en särskild strategisk satsning på *varierade arbetsformer* i lärarutbildningen. Lärarutbildarna behöver stöd, inspiration och inte minst tid för att kunna utveckla och planera för nya arbetsformer som kan öka kvaliteten i utbildningen.
- Utveckla *seminarieformen*. Seminariet är den grundläggande arbetsformen i lärarutbildningen. Seminarierna får många positiva omdömen i vår genomlysning men också en hel del kritik. Här behövs en översyn vad gäller formerna för seminarierna, vilka krav som

ställs på deltagarna, hur de examineras och krav på närvaro och kompletteringar. I en översyn bör man även undersöka hur andra lärosäten hanterar seminarierna.

- Utveckla *examinationerna*. Både lärarutbildare och lärarstudenterna efterfrågar examinationer av mer formativ karaktär. Det finns också stöd i forskningen för att detta skulle öka utbildningens kvalitet. Viktigt är emellertid att examinationerna bibehåller en hög kravnivå och att formativa examinationer kompletteras med summativa examinationer.
- Stärk *kompetensen* bland lärarutbildarna inom vissa innehållsområden där utvecklingen och samhällsförändringarna gått mycket snabbt t ex IKT, mångkulturella frågor och specialpedagogik. Inom dessa områden behövs både en allmän kompetens och en specialistkompetens. Ge uppdrag till PIL att snarast utveckla fortbildningar inom dessa områden och skapa incitament för lärarutbildarna att gå dessa kurser. Rikta rekryteringar specifikt till dessa områden.
- Utöka och utveckla det utbildningsinnehåll som rör *lärares vardagliga arbete* utöver undervisning, t ex konflikthantering, dokumentation, betygssättning och kommunikation med vårdnadshavare.
- Stärk professionskompetensen genom att se över *ämnesinnehållet* i de olika programmen så att det har relevans för det ämnesinnehåll som det undervisas om i skolan. Viktigt är också att ämnesinnehållet täcker in alla de moment som ingår i skolundervisningen.
- Utveckla en plan för utbildningens *professionella och vetenskapliga progression* i respektive lärarutbildningsprogram. Det är centralt att det finns en sådan översikt till vilken innehållet och litteraturen i olika kurser och delkurser kan relateras.
- *Profiler*a innehållet i de olika lärarutbildningsprogrammen tydligare mot respektive programs specifika professionsinriktning.

Rekrytering och kompetens

Helt avgörande för lärarutbildningens framgång är dess personal. Rekrytering av nya lärare och forskare och universitetets förmåga att behålla goda personella krafter är en nyckelfråga. Det råder idag en stor nationell efterfrågan på disputerad personal till lärarutbildningarna. Viktigt är därför att det jobbas aktivt med att göra lärarutbildningen vid universitetet till en attraktiv arbetsplats med en god arbetsmiljö, pedagogiska utvecklingsmöjligheter och goda möjligheter till forskning i en stimulerande forskningsmiljö. Generellt sett finns en mycket god kompetens vid lärarutbildningen i Örebro men är något ojämnt fördelad och det finns också en del luckor. Kompetensförstärkning behövs således i vissa program, inriktningar och ämnen (se översikt över kompetensen i bilaga 5). Den övervägande delen av de anställda inom lärarutbildningen har forskningskompetens men ser man till antalet undervisningstimmar som genomförs i utbildningen så fördelar det sig i princip jämt mellan adjunkter och lektorer. Fler lektorer skulle således behöva rekryteras då många lektorer med jämna mellanrum erhåller externa medel för forskning och ersätts ofta med en visstidsanställd adjunkt. Vid utlysning av tjänster är det centralt att hänsyn tas både till utbildningsbehov och till forskningsbehov så att dessa delar balanseras.

Förslag

- Gör en grundläggande analys av kompetensläget i lärarutbildningen. Upprätta en *rekryteringsplan* för hela lärarutbildningen, inte bara för enskilda ämnen. I analysen och rekryteringsplanen behöver hänsyn tas till såväl professionskompetens och kompetensområde som vetenskaplig kompetens.
- Fullfölj det *didaktiska professorsprogrammet* så att det finns en professor med didaktisk inriktning inom alla delar och ämnen inom lärarutbildningen. I dag saknas exempelvis didaktiska professorer med inriktning mot specialpedagogik, samhällskunskap och i biologi.
- Satsa på att *rekrytera unga forskare/lärare* inom strategiska områden genom att erbjuda tjänster med 50 % forskning initialt i tre år i syfte att ge dem möjlighet att etablera sin forskning vid universitetet. Detta kan dessutom skapa den ”luft i systemet” som efterfrågas.
- Erbjud alla tillsvidareanställda adjunkter som både har egen lärarutbildning och vill bedriva didaktisk eller ämnesdidaktisk forskning att under fem år *forskarutbilda* sig. Under dessa år kan en vikarie från skolan rekryteras som stärker professionskompetensen.

Anpassade lokaler

Lärarutbildningen behöver en fysisk hemvist på universitet. Det skulle på många sätt vara värdefullt om undervisningen på lärarutbildningens olika program i så stor utsträckning som möjligt kunde förläggas till ett bestämt hus eller del av hus och till vissa undervisningslokaler. Denna hemvist skulle då kunna inredas och designas på ett sätt som stärker studenternas läraridentitet (jmf läkarprogrammet). Undervisningslokalerna skulle kunna utrustas specifikt utifrån lärarutbildningens olika behov. Den kårsektion som organiserar lärarutbildningsstudenter kan erbjudas rum här.

Förslag

- Samla undervisningen inom lärarutbildningen så långt som möjligt till *ett hus* eller del av hus som interiörmässigt präglas av lärarutbildningen. Skapa förutsättningar för att detta hus blir en samlingsplats för lärarstudenter också utanför lektionstid.
- Utforma lektionssalar specifikt utifrån *lärarutbildningens olika behov* (t ex inom förskolläraryrket).
- Skapa *flexibla lokaler* som tillåter utvecklade och varierade arbetsformer.
- Utrusta ett antal lokaler med den *senaste teknologin*. Det är viktigt att lärarutbildningen ligger i utvecklingens framkant och att det är på universitetet som studenterna möter och är med och utvecklar framtidens klassrum.

Det fortsatta arbetet mot framtidens lärarutbildning

För det fortsatta arbetet med att utveckla lärarutbildningen så föreslår vi att en eller två personer får i uppdrag att, med en rejält tilltagen tidsresurs, implementera, utreda och utveckla de förslag som här lagts fram. Till detta uppdrag knyts en intern referensgrupp med anställda i olika positioner i lärarutbildningen samt studeranderepresentanter. Även en extern referensgrupp med lärarutbildare från andra lärosäten bör knytas till arbetet. Viktigt är också ett nära samarbete med LUN för att där förankra olika åtgärder. Ett antal av förslagen kan delegeras direkt till LUN.

Vi vill också framhålla att det finns skäl att gå tillbaka till det underlag som samlats in i denna genomlysning då det innehåller betydligt mer än vad som av tidsmässiga skäl har kunnat bearbetas i föreliggande rapport. Värdefullt skulle också vara att göra en systematisk undersökning av hur andra lärosäten löst frågor som rör lärarutbildning och analysera vilka konsekvenser som olika lösningar skulle få för Örebro universitet. Slutligen vill vi betona betydelsen av att göra en ordentlig omvärlds- och framtidsanalys som kan tydliggöra vilka utmaningar som samhället och skolan står inför och vilka konsekvenser detta får för lärarutbildningen på lång sikt.